...ЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ТУҺАЛАЯЛ

...өө ажахые шууд түр... хүгжөөхэ тухай ...л партиимнай Цент... Комитедэй гол ан...да саг үргэлжэ абтан... Орон доторoo хүдөө ...н продуктнуудые эл...дэлбэг болгохын тула ...парти айхабтар ехэ ...олго гаргана, тон шу... хэмжээ ябуулгануу... хараалжа, тэдэниие ...үлгэдэ оло миллион ...шадые элсүүлнэ. Үг... нээгдэхээ байһан ...-эй ЦК-гай ээлжээтэ ...ум оронойнгоо хими... промышленностиие ...дань хүгжөөжэ, хү... ажахыда шухала хэрэг... минеральна үтэгжүүлгэ ... химическэ бусад ...үүдые ехээр үйлэдбэ...г болохо тушаа асуу...үбшэхэ байна.

...рти, правительствын ...ряар хүдөө ажахын ...ктнуудые элбэг дэлбэг ...хын түлөө тэмсэл ... доторнай жэл ерэхэ ...үргэдэнэ. Түүхэтэ до...жэлэй табадахи жэл... 1963 ондо манай Бу...й республикын кол... совхозууд үндэр баян ...а ургуулжа, Эхэ орон...яар 9 шахуу миллион ...таряа худалдаа.

...лхоз болон совхозуу... хүдэлмэришэдэй энэ ... туйлаһан толотомо ...тада республикымнай ...мышленностиин хүдэл...шэд болон алба хааг... өөһэдынгөө хубитые ...алсаһан байна. Ган... таряа хуряалгын үе... Улаан-Үдэ городой про...ленна предприятинууд ... эмхи зургаануудһаа ...9 мянга гаран хүн хү...аража ажаллаа. Бу...й автотранспортна ...рын жолоошод таряа ...лгын үедэ онсо шал...н байха юм. Тус уп...ениин 800-гаад жолоо... даажа ябаһан авто...нануудаараа колхоз, ...зуудта гаража, хамта ...э оло миллион пүүд ... бэлэдхэлэй пункт...а абаашаа. Шофер... Михаил Сюсин, Алек... Толстоухов, Яков Позд... болон бусад эдэбхи ...осотойгоор ажаллажа, ...бүридөө 3—4 мянган ...р оpooһо таряа шэ...

...мышленна түрүү ...риятинуудай хүдэлмэ... гансахан таряа ху...ын үедэ хүдөө нюта...тадаа туһалдаг бэшэ, ... өөһэд өөһэдынгөө ...э абаһан ажахынууд... холбоо барисаагаа та...улангүй, саг үргэлжэ ...жа байдаг. Жэшээнь, ...гэй цемент-шиферэй ...й партийна, профсо... организацинууд шеф...һаламжа тухай асуу... ёһотой анхарал хан...г. Тиигэжэ үбэл, зу...лгангүй, эндэхи Ка...н совхоздо саг үр... туһална. Заводой хү...илэгшэд совхозой ...да бодото туһаламжа хүргэхэһөө гадна, фермэ, гүүртэнүүдтэ агитаторнуудые эльгээжэ лекци уншуулдаг, хөөрэлдөө үнгэргэдэг, заводой уран һайханай бүлгэмэйхид концерт табидаг байна.

Хүдөө ажахые шууд түргөөр хүгжөөхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ промышленна зарим предприятинуудай муу бэшээр хабаадалсажа байбашье, үшөөл олохон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинууд ёһотой анхарал хандуулнагүй. Зундаа малай тэжээл бэлэдхэлгын үедэ хэдэхэн хүниие шефтээ абаһан ажахыдаа эльгээһэн аад, тэрэнээ түхэреэн жэлэй туршада туһа хүргэһэндэ тоолоод лэ ябадаг хүтэлбэрилэгшэд яһала олон бии. Хүн зоноор олон, машина техникээр баян предприятинууд болохо Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат, шэлэй завод, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат, бусад зарим предприятинууд республикынгаа хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ хаба шадалайнгаа зэргээр хүсэд хабаадалсажа шаданагүй. Дурсагдагша предприятинуудай, партийна, профсоюзна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдһөө тус асуудалаар юун хэгдээб гэжэ асуугаа һаа, нёдондо жэлдэ хэгдэһэн зарим хүдэлмэриин тоо, баримтануудые дурдаад лэ хизаарлашана.

Мүнөө колхоз, совхозуудаймнай хүдэлмэришэд һү, мяха абаха, энэ жэлэй түсэбые заатагүй дүүргэхэ, оpooһо тарягаар туйлаһан амжалтаяа ерэхэ жэлдэ бүри арьбадхаха талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ болоно. Мүн малай үбэлжэлгын эгээл харюусалгатай үе ерээд, түл абалга захалхаяа байна. Эгээл энэ үедэ промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй хүдөө ажахыдаа туһаламжа хүргэхэ арюун уялгаяа бэелүүлхэ тон шухала болоно. Предприяти бүхэнэй хүтэлбэрилэгшэд, партийна организаци шефтээ абаһан ажахыдаа өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые эльгээжэ, холбоо барисаагаа һэргээхэ уялгатай.

Тиин хабарай тарилгада бэлэдхэлгэ: поли дээрэ наг шэбхэ гаргаха хүдэлмэри оньһожоруулха, трактор, машина заһабарилгаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна. Эдэ асуудалнуудаар шефүүд яһала һайн туһаламжа хүргэхэ зэргэтэй. Илангаяа колхоз, совхозуудтай хаяа хадхажа һуудаг леспромхозууд болон бусад предприятинуудай энэ асуудалаар эдэбхи үүсхэл гаргаха саг ерээ.

Хүдөө ажахые шууд түргөөр хүгжөөхэ гээшэ хүн зоной бултадаа хабаадаха нангин хэрэг. Тиимэһээ хамтынгаа хүсэ элсүүлэн, колхоз, совхоздоо ходо туһалжа байял.

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани декабриин 6-да боложо, нүхэр Н. С. Хрущев түрүүлэгшээр һуугаа. 1964—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй болон СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй проектнүүд энэ зүблөөн дээрэ хаража үзэгдөө.

1964—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй проект тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ нүхэр П. Ф. Ломакын элидхэл, СССР-эй 1964—1965 онуудай Гүрэнэй бюджедэй проект тухай СССР-эй Финансын министр нүхэр В. Ф. Гурбузовай элидхэл заседани дээрэ шагнагдаһан байна.

1964—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй проект партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна болон комсомолой организацинуудай, тэрэшэлэн хүдэлмэришэд, инженернүүд болон эрдэмтэдэй олоор хабаадалгатайгаар зохёогдоһон байха юм. КПСС-эй Центральна Комитедэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1963 оной июниин 18-най мэдээжэ бэшэг соо найруулагдаһан гол ёһонууд болон шэглэлнүүдтэ үндэһэлэн проект зохёогдоһон байна. Эдэ гол ёһонууд болон шэглэлнүүдэй үндэһөөр техническэ дэбжэлтэ түргэдхэлгэдэ, ниитын хүдэлмэриин хүсэ хямгадалгада туһалхаар промышленностиин эгээн түрүү һалбаринууд болон тус тус түхэлэй үйлэдбэринүүдые булюу ехээр хүгжөөхөөр хараалагдана.

Проект дотор хараалагдаһан хэмжээнүүд хадаа хамагай түрүүндэ химическэ промышленностиие, илангаяа минеральна үтэгжүүлгэ, ургамалнуудые хамгаалха зүйлнүүдые пластическа зүйлнүүдые, химическэ утаһа, синтетическэ каучук, техническэ хэрэгсэлдэ зорюулагдадаг эдеэ хоолой продуктнуудые һэлгэдэг зүйлнүүдые үйлэдбэрилгые булюу ехээр хүгжөөлгэдэ, хүдөө ажахые түргэнөөр хүгжөөлгэдэ, арадай ажахыда наука, техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлгэдэ, хүн зоной һуудал байдал саашадань һайжаруулгада зорюулагданхай.

Түсэбэй болон бюджедэй проектнүүдые зэбшэн хэлсэлгэдэ союзна республиканuудай Министрнүүдэй Соведүүдэй түрүүлэгшэнэр, гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр, министрнүүд, СССР-эй түбэй эмхи зургаанудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаа.

1964—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй болон СССР-эй гүрэнэй бюджедэй проектнүүдые СССР-эй Министрнүүдэй Совет һайшаагаа.

Тиихэтэй хамта капитальна барилгада һомологдоһон мүнгэ зөөри бүри ашагтайгаар хэрэглэхэ, предприятинуудые түргэнөөр ашаглалгада үгэхэ, шэнээр ашаглалгада үгтэһэн үйлэдбэринүүдые проектээр хараалагдаһан хүсөөрөө хүдэлэлгыень түргэдхэхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха, шанарыень һайжаруулха шухала байһанда союзна республиканuудай Министрнүүдэй Соведүүдэй, совнархозуудай, гүрэнэй комитедүүдэй, министерствэнүүд болон зургаанудай анхарал хандуулагдаа.

1964—1965 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй, СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй проектнүүд СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табигдаха байна.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 289 (10349) | 1963 оной декабриин 8, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЫЕ угтуулан

Түмэр замай 18-дахи дистанциин бригадир Евдоким Тарабукин, мастер Дмитрий Петров даажа байдаг участогуудаа үбэлдэ һайнаар бэлэдхээ. Энэ оролдолгонь КПСС-эй ЦК-гай Пленумдэ ажалай бэлэг болоно. Зураг дээрэ (баруун гарһаа): Е. А. Тарабукин, Д. М. Петров гэгшэд замаа хаража байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Даабаряа холо үлүүлбэ

Галуута Нуурай промышленна үйлэдбэриин зонын предприятинуудай коллективүүд КПСС-эй ЦК-гай нээгдэхээ байгаа Пленумые ажалай шэнэ амжалтаар угтаба.

Валовой продукци гаргаха 11 һарынгаа түсэб бүхы зоноороо 103,3 процент дүүргэбэ. 578 мянган түхэригтэ элдэб продукци, тэрэ тоодо модо хюрөөдэхэ станогууд, нүүрһэн, электроэнерги, гутал, оёгдоһон хубсаһан даабариһаа гадуур үйлэдбэрилэгдөө.

Предприятинуудай дундаһаа 11 һарын түсэб 111,8 процент дүүргэһэн Галуута Нуурай ТЭЦ-эй коллектив илангаяа шалгарба. Тэрэшэлэн Сүхын арһанай заводой, хилээмэнэй 4-дэхи заводой, Галуута Нуурай модоной комбинадайхид түсэбөө холо үлүүлжэ шадаба.

Д. Жамбалов.

ҺҮН ИИГЭЖЭ АЛМАГДАНА

Чисаанын совхозой 4-дэхи отделенидэ тугалнуудтаа искусственна аргаар һү бэлдэжэ уулгана. Энээнэй ашаар һүн алмагдажа, гүрэндэ ехээр тушаагдадаг болоо. Тиимэ һүн дээрэ байлгагдажа харууһалагдадаг тугалнууд түргөөр томо болоно.

**

Тугалнуудай байра соо нэгэ эхэнэр ехэл сүлөөгүй янзатай, тугалнуудые эдеэлүүлжэ ябахань харагдана. Дүтэхэнэ ошоод, томорюун дорюухан тугалнуудай байхые обёорходоо:

— Хэнэй харууһалдаг тугалнууд гээшэ хаб? — гээд сугтаа ябаһан нүхэрһөө һурабабди. Тиигэхэдэмнай:

— Манай Ларионовтон эдэниие харууһалдаг юм. Һайн хүнүүдэй хэһэн ажал юундэ муу байхаб даа,— гээд тэрэ нүхэрнай харюусаба.

Прокопий Ларионов һамгантаяа сугтаа хоёрдохи жэлээ хүдэлжэ байнхай. Бидэнэй ерэхэдэ, Прокопий автомашиныг хойноһоо шагтагалаад ябадаг кухни түлижэ, тугалнуудта искусственна һү бэлдэжэ байба.

— Түрүү ажахынуудай хэрэглэдэг онол аргануудые ажалдаа нэбтэрүүлжэ байнабди. Зүгөөр искусственна һүн гээшэ нарай малда һайнаар нүлөөлдэг юм байна. Энээниие уулгахада түргөөр томо болоно, өөдэргэн дорюунаар түлжэнэ,— гэжэ нүхэр Ларионов хөөрэнэ.

Энэнь хайшан гээд бэлдэгдэнэб? Түрүүн амһарта соо 58 литр уһан хэгдэнэ. Тэрээндэ 20 литр машиндаһан һүн, 4 килограмм шэниисын гурил, 6 килограмм горохой гурил, 400 грамм дабһан, 500 грамм мел нэмэгдэжэ худхагдадаг. Тиигээд хоёр часай туршада байлгагдаһанай удаа 40 минута соо бусалгагдадаг юм.

Һүүлээрнь бусалгагдаһан зүйлэй хүрэд гээд. 50 градус тухай халуунтай болоод байхада, 240 грамм загаһанай тоһо, 100 миллиграмм кобальт, 12 грамм биовитин холигдоно. Мүн марганцево кальций, йод гэхэ мэтэ зүйлнүүд ородог.

Тус фермэдэ мүнөө 40-өөд тугал харууһалагдана. Нарай тугалнууд түрэһэн удаагаа 5 хоногто эхынгээ һүн дээрэ байлгагдаад, саашадаа Ларионовтоной гараар түлжүүлэгдэнэ. Тиимэ тугалнууд һүүлэй үедэ искусственна һүн дээрэ байлгагдажа, томо болгогдоно. Гараар бэлдэгдэһэн һү уудаг тугалнууд гарзада оронгүй, түргөөр мяхажана. Хэрбээ энээнһээ урда тугалнууд сүүдхэдөө толгой бүриин 200—300 граммаар нэмэдэг һаа, мүнөө 500—600 граммаар нэмэнэ.

Энэ аргын хэрэглэгдэдэг болоһоной ашаар тоһолиг һүн нилээд алмагдана. Урдань эндэхи дүшөөд тугалнуудта үдэрэй зуугаад гаран литр һүн гаргашалагдадаг байгаа. Харин мүнөө тоһолиг һүн уулгагдахаяа болёод, тэрэнь булта гүрэндэ тушаагдана. Энэмнай ямар ехэ алмалта гээшэб! Хэрбээ ажахы бүхэн энээниие хэрэглэдэг болоо һаа, һү тушаалгаяа һураггүй ехэдхэхэ аргатай. Искусственна һүн гансашье тугалнуудта бэшэ, мүн гахайн поршоонхонуудта уулгагдадаг. Мүн Михайловка тосхондохи гахайн фермэдэ энэ аргаар һү бэлдэжэ, нарай поршоонхонуудта уулгадаг болонхой. Совхозой зургаадахи отделениинхид баһал искусственна аргаар һү бэлдэжэ, нарай малда уулгана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тугалшан П. Ларионов искусственна һү бэлдэжэ байна.

Авторай фото.

Ларионовтон мал ажал дээрэ удаан хүдэлөөшьегүй һаа, ажал хэрэгтээ мэргэжэнхэй. Тугалнуудтаа искусственна һү уулгахын хажуугаар һайнаар эдеэлүүлдэг. Тугалнуудайнь байрын хажууда үбһэ тэжээл бэлдэгдэжэ абтанхай. Тэрэнь тусхай хэмээр тугалнуудта хубаарилагдан үгтэнэ, хаба соогоо уһалагдана. Малынь һаруулхан, сэбэрхэн таһалганууд соогуур байлгагдадаг. Байгша оной эхинһээ хойшо Ларионовтон зуу гаран тугалнуудые юһэ һаратай болоторнь харууһалаад, толгой бүриинь 240—300 килограмм шэгнүүртэй болгожо, ондоо гүүртэдэ тушаагаа юм.

КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ Пленумэй хүндэлэлдэ тугалшад Ларионовтон бүришье оролдосотойгоор ажаллана.

С. БАЛДУЕВ, манай корр.

Түсэбһөө гадуур 36 мянган литр

Хэжэнгын совхозой хоёрдохи фермын Гангын гүүртын һаалишад КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй хүндэлэлдэ социалис мүрысөөндэ жагсанхай.

Бүхы арга боломжонуудаа тодорхойгоор тооложо үзөөд, эндэхи эдэбхитэй, шударгы һаалишад жэлэй дүүрэтэр үшөө 36 мянган литр һү түсэбһөө гадуур һаахаар шиидэбэ. Тиигээд тэрэнэйнгээ 25 мянган литрые гүрэндэ худалдаха юм.

Мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябаһан энэ гүүртэдэ хамта зургаан һаалишад 98 үнеэдые даажа абанхай. Тэдэнэй 56-ниинь мүнөө һаагдана. Түсэбэй ёһоор, 1963 оной туршада гүүртынхид 129100 литр һү һааха, 104600 литр гүрэндэ худалдаха һаа, декабриин нэгэнэй байдалаар 150414 литр һаагаад, 120131 литр худалдаад байна.

— Үнеэдээ эрхимээр харууһалан эдеэлүүлжэ, үдэр бүхэндэ үнеэн бүриһөө хахад пүүд һү һаагаад байбал, энэ харюусалгатай уялгаяа сохом дүүргэхэбди. Хэлэһэндээ заабол хүрэхэбди,—гэжэ эдэ һаалишад мэдүүлнэ.

Совхозой замай залуушадай нэгэн, Гангын гүүртэдэ ажалладаг Юмжит Дамбаева бүришье ехэ амжалтатай. Жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 2000 литр һү һааха уялгатай аад, үнгэрһэн 11 һарын туршада 2480 болгоод ябана. «Бүхыдөө жэл соо 30 мянган литр һү һааха һаа, тэрэнээ 5 мянга 600 литрээр үлүүлбэб. Энэмни партиимнай ЦК-гай Пленумдэ зорюулагдаһан хубита бэлэг болохо» гэжэ Юмжит хэлэнэ. Шадамар бэрхэ энэ нүхэрэйнгөө жэшээгээр бусад табан ханинадынь ажаллажа ороо.

Гангын гүүртынхидэй эдэбхи үүсхэл Хориин управлениин бүхы малшадые шэнэ амжалтада зоригжуулна.

Т. Данчинов.

Жэлэйнгээ түсэб дүүргэбэ

Партиин Центральна Комитедэй ээлжээтэ Пленум зарлаха тухай мэдээсэл Хандагайн леспромхозой модошодой дунда баяр баясхалантайгаар угтагдаһан байна.

— Манай бэлдэһэн модон химиин шухала барилганuудта эльгээгдэнэ гээшэ. Тиимэһээ модо бэлдэхэ жэлэйнгээ түсэб КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй нээгдэтэр дүүргэжэ, химическэ промышленность хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулхабди,—гэжэ тус леспромхозойхид мэдүүлээ һэн.

Үгэ хэрэг хоёрынь эндэ алгасанагүй. Эдэ үдэрнүүдтэ жэлэй түсэбөөр һүүлшын кубометр модон бэлдэгдэжэ эльгээгдэжэ байна. Жэлэй эхилһэнһээ хойшо 266 мянган кубометр модон бэлдэгдээ. Жэлэй дүүрэтэр үшөө 18 мянган кубометр модон шэрэгдэхэ. Түсэбһөө гадуур бэлдэгдэһэн модоор хоёр-хоёр байратай 180 гэр барижа болохо юм.

Модошодой комплексно ажалай бүтээсэ 10 һарын туршада түсэбһөө 40 кубометрээр ехэ болоо.

Модо бэлэдхэдэг пунктнуудай дунда Наринай пунктын коллектив түрүүлжэ ябана. Тэдэнэр жэлэйнгээ түсэб ноябриин 26-да дүүргэһэн байна.

Коммунис ажалай ударнигууд жолоошод Е. И. Грехов, А. Г. Холмогоров, модо унагаагша И. П. Кузко, крановщигууд Д. Б. Базаров, А. Д. Бархатаев гэгшэд тус тустаа долоон жэлэйнгээ түсэб дүүргүүтэ болонхой.

Н. Тюрнев.

...ЯАДАЙ АССР-эй ...ХОВНО СОВЕДЭЙ ...ЗИДИУМЭЙ УКАЗ

...Е. А. Масковада ...й АССР-эй Культурын ...а хүдэлмэрилэгшын ...дэтэ нэрэ зэргэ ...олгохо тухай

...льтурын болон гэгээрэлэй ...ануудта олон удаан жэл... хүдэлһэнэйнь түлөө, 70 ...сэһэнтэйнь, ажал хэжэ 50 жэл болоһонтойнь да...ан, нүхэр Маскова Ели...реевнада—Буряадай баг...эргэжэл дээшэлүүлхэ ин...библиотекарьтэ Буряадай Культурын габьяата хү...ын хүндэтэ нэрэ зэргэ ...

...ай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...үлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

...ай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...ретарь Л. САБУРОВ.

...э, Соведүүдэй байшан. ...й декабриин 6.

Түрэл орон доторнай

ЗУУ МЯНГАН ТАРЯАШАД АГРОХИМИ ШУДАЛНА

РОСТОВ-на-ДОНУ. Агрохими шудалха саг үргэлжын семинарай түрүүшын хэшээлнүүд эндэ үнгэргэгдэбэ. Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болон партийна хүдэлмэрилэгшэд минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ шэнэ онол аргануудтай танилсана.

Мүнөө үедэ тус областиин зуу мянга шахуу таряашад газар таряалангай агрохими шудалжа байнхай. Хүдөө ажахын мэдээжэ мэргэжэлтэд, эрдэмтэд семинарай хүдэлмэри хүтэлбэрилдэг.

ЭНЭДХЭГ ГАЛУУНҺАА... 230 КИЛОГРАММ МЯХАН

АЛМА-АТА. Казахстанай газар таряалангай эрдэм-шэнжэлэлгын институдай Капальска совхоз энэ жэлдэ нэрэ энэдхэг галуун бүриһөө (түрэһэн дальбараануудтайнь хамта) 230 килограмм мяха абаба. Энэнь дүрбэн хониной шэгнүүртэй адли болоно. Нэгэ килограмм энэдхэг галуунай мяха абахада, оройдоол хоёр килограмм шахуу холимол тэжээл гаргашалагдаа. Энэнь үхэрэй мяха абалгада гаргашалагдадаг тэжээлһээ дүрбэ дахин бага болоно.

Мүнөө үедэ тус ажахыда таба мянган шубууд тэжээгдэжэ байна. Ерэхэ жэлдэ тус совхоз хоёр зуу мянга шахуу үндэгэ абаха, һайн үүлтэрэй дүшэ мянга шахуу энэдхэг шубуу хүршэ ажахынуудтаа худалдахаар хараална.

ХҮДӨӨГЭЙ БАРИЛГАНУУДТА ТҮМЭР-БЕТОН ҮРГЭНӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ

КИЕВ. Кагарлыкска үйлэдбэриин управлениин «Перемога» колхоздо (Киевэй область) хабсаргагдамал түмэр-бетоноор үнеэдэй байха уужам ехэ байра баригдаба. Иимэ байранууд Украинын олон ажахынуудта баригдаа. Энэнь хирпиисээр баригдаһан байраһаа нилээд хямда сэнтэй, мүн хоёр дахин бага болзор соо баригдана.

Хабсаргагдамал түмэр-бетон хүдөө ажахын барилгануудта үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Винницкэ, Днепропетровско, Запорожско болон бусад областьнуудай колхозууд хоорондын предприятинууд 100 мянга шахуу кубическа метр хабсаргагдамал түмэр-бетон бүтээн гаргаа. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхидэ оробол хоёр дахин ехэ юм.

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭД КОЛХОЗУУДТА ҺУРАНА

МИНСК. Хүдөөгэй артельнүүдэй болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые бэлэдхэхэ нэгэ жэлэй һургуулинуудта хэшээлнүүд эхилбэ. Республикын гурбан дээдэ һургуулинуудта, мүн зургаан түрүү колхозуудта иимэ һургуулинууд эмхидхэгдэнхэй. Эрдэм ухаанай шэнэ амжалтануудые, газар тарялангай болон мал ажалай түрүү аргануудые, мүн хүдөө ажахые оньһожоруулха, хими үргэнөөр хэрэглэхэ аргануудые шудалха, үйлэдбэриин шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй дүй дүршэлтэй тэндэ һурагшад танилсаха юм.

Колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй, совхозуудай директорнүүдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй һураха богони болзорой курсанууд мүнөө үбэл республикада олоор нээгдэхэ байна.

(ТАСС).

...КАЗАХСТАНАЙ ХИ... Чимкентын туулганай ...сернэ кислотагай цехэй ...н ээлжээн КПСС-эй ... декабриин Пленумэй ... үдэр ашаглалгада үг...на. «Т-34» танк дээрэ ...гдаһан агрегат барил...ехэ туһа хүргэнэ. Энэ 16 тонно шэгнүүртэй ...ута хоёр соргые һаад...даадаг. Энэ машиные ...нкист, сэрэгэй албан...бигдаһан комсомолец ... Бондарев жолоодоно. ...эрэ: томо соргонуу...гат зөөжэ ябана.

...ТАСС-ай фотохроника.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ТҮРҮҮШҮҮЛТЭЙ ЗЭРГЭШЭХЭ АРГАТАЙ

Иигэжэ Эгэтын адагай коммунистнууд мэдүүлнэ

«Эгэтэ нютаг элдин...» гэжэ хүнүүд унинһөө хойшо хэлсэдэг. Теэд эндэхи «Победа» колхоз яахадаа управлени дотороо гээгдэжэ ябанаб? Ажал хэрэгынь юундэ урагшагүйдэнэб. Яахадаа? Һаяханшье малай үбэлжэлгын муугаар эмхидхэгдээд байһан тухай республикын газетэдэ бэшэгдээ һэмнай.

Артелиингээ ажахын гээгдэлдэ оронхой байхада Эгэтын адагай коммунистнуудай һанаагаа зобохонь зүб. Һаяхан коммунистнуудай ниитын суглаан боложо, ниитынгээ ажахые хүгжөөхэ, гээгдэлһээ гаргаха тухай хэлсээ. Экономикынгоо талаар гээгдэлдэ ороһон колхоз, совхозуудые хүгжөөхэ тухай нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэг, мүн Украинын Хмельницкэ управлениинхидэй үүсхэл тухай дэлгэрэнгыгээр хэлсэжэ, 1964—1965 онуудта бэелүүлэгдэхэ тодорхой зорилгонууд табигдаба.

Тус артель сабшалангай газараар баян юм. Энэнь ниитын малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ байха арга олгоно. Теэд арга боломжонь мууса хэрэглэгдэдэг байгаа. Һүүлэй арбаад жэлэй турша сабшалангай газар һайжаруулха талаар юуншье хэгдээгүй юм. Шугы бургааһан сэбэрлэгдээгүй, сабшалан үргэдхэгдөөгүй, Һаг шэбхэ гаргагдажа үтэгжүүлэгдээгүй. Тэжээл бэлэдхэлгын үедэ зарим колхознигууд эдэбхитэйгээр хабаададаггүй байгаа. Эгээл иимэ ушар баһал мүнөө жэлдэ үзэгдэжэ, хэрэгтэй болохо бүдүүн тэжээлэйнгээ оройдоол 38 процентые бэлэдхэжэ абаһан байна.

Суглаанда хабаадаһан коммунистнууд ниитынгээ малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ абадаг болоогүйдоо мал ажалаа хүгжөөжэ шадахагүйбди гэжэ сэхэ шүүмжэлбэ. Коммунист Г. Базаржанов сабшалангай газарай ямараар хэрэглэгдэжэ байдаг тушаа олон жэшээ дурдаа.

— Урдань Маарагтаһаа жэл бүри 20 мянган центнер үбһэ бэлдэжэ абадаг байгаабди. Мүнөө жэлдэ оройдоо 5 мянган центнер үбһэн абтаа. Сабшалангай газар уһалха, үтэгжүүлхэ талаар биратай хүдэлмэри хэгдэнэгүй,—гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Мал ажалай болон тарян ажалай продуктнуудые абалгада мүнгэ зөөри гамгүйгөөр гаргашалагдадаг, абтаһан орооһо тарян, мяха, үндэгэнэй өөрынь үнын ехэ байдаг тухай коммунист Р. Мункуев хэлэбэ.

Үнгэрһэн гурбан кварталай ажалай дүн дээрэһээ харахада, гахайн мяхан центнерэй 44 түхэриг 10 мүнгэн сэнтэйгээр абтаха гэжэ хараалагдаһан аад, 116 түхэриг 29 мүнгэн гаргашалагдаа. Үндэгэн (мянган хэһэгэй) 61 түхэриг 70 мүнгэнэй орондо 146 түхэригтэ болоо. Орооһо тарянай өөрынь үнэ баһал ехэ. Центнер орооһондо 3 түхэриг 67 мүнгэн гаргашалагдаа гэхэ гү, али хараалһанһаа хоёр дахин дээгүүр болоо. Энээнһээ гадна, колхозой машина, зэмсэгүүд муугаар ашаглагдана. Тэжээл бэлэдхэдэг комбайн абалгада, насосно станци барилгада, мүн бусад механизмуудые тодхолгодо артелиин мүнгэ зөөри ехээр гаргашалагдаһан байгаа. Эдэ бүгэдэнь бүтээсэ багатайгаар хэрэглэгдээд, абтаһан продуктнуудай өөрынь үнэ ехэ байба.

Колхознигуудай дунда эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри нүлөө багатайгаар ябуулагдана.

— Ажалай журам һулаар сахигдана. Тэрэниие бэхижүүлхэ зорилгоор эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулха байгаабди. Саашадаа абаһан уялга, түсэбүүдээ бэелүүлхын тула коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ ёһотойбди,—гэжэ коммунист нүхэр П. Цыренжапов хэлээ.

Гэхын хажуугаар зарим коммунистнууд ажал хүдэлмэри дээрээ, зоной дунда жэшээ харуулхын оронһоо, ажалай журам эбдэдэг байна. Жэшээлхэдэ, коммунист Н. Дылыков хонин ажал дээрэ хүдэлөөд, малаа гарзада оруулаа. Коммунист Д. Гончиков баһал даадаг хүдэлмэридоо харюусалгагүйгөөр хандана.

Коммунистнууд Г. Дондоков, Д. Хандамаев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, малай үбэлжэлгын эмхигүйгөөр үнгэргэгдэжэ байһаниие тэмдэглээ. Мүнөө хүрэтэр колхозой зарим отара, фермэнүүдтэ малай хото хорёо һайнаар заһабарилагдаадүй. Илангаяа муу байдал артелиин 1-дэхи, 3-дахи комплексно бригаданuудта үзэгдэнэ. Эхэ хонидой отаранuудта үбһэ тэжээлынь зөөгдэжэ абтанагүй, хонид туража зүдэржэ байнхай.

Хүдэлмэриингөө дутуу дунданууды хэлсэхэ зуураа, Эгэтын адагай коммунистнууд 1964—1965 онуудта иимэ зорилго бэелүүлхэ гэлсэбэ: ерэхэ жэлһээ эхилээд 1200 гектар сабшалан уһалагдаха. Мүн Шара горхон, Кульск, Зүүн-Үлэнтэ, Баруун-Үлэнтэдэ 150 гектар намаг хатаагдаха. Энээнэй ашаар тус колхоз жэл бүри 32 мянган центнер хүрэтэр үбһэ ногоо бэлэдхэхэ аргатай болохо. Харин 1963 ондо оройдоо 16,7 мянган центнер үбһэн бэлдэгдэжэ абтаһан байгаа.

Тарялангай газарые зүбөөр элдүүрилдэг, агротехникын заабари нарийнаар сахидаг болоһоной ашаар орооһо тарянай ургаса гектар бүриин 6—7 центнерһээ 10—12 центнер хүрэтэрөө ехэдхэгдэхэ.

Мал ажалһаа ашаг шэмэ абалга мүн лэ нилээд ехэдхэгдэхэ байха. Жэшээлхэдэ, ерэхэ жэлдэ һү һаалга үнеэн бүриһөө 100 килограммаар, 1965 ондо 150 килограммаар дээшэлүүлэгдэхэ болоно. Мяхан, ноохон, үндэгэн нилээд ехээр абтаха.

Тарян ажал, мал ажал хүгжөөхын хажуугаар колхозой олзо доход ургалсаха. Тусхайлан хэлэбэл, 1964 ондо ниитын олзо мүнөө жэлэйхиһээ 121 мянган түхэригөөр дээшэлхэ гэхэ гү, али хамта 650 мянган түхэригтэ хүргэгдэхэ юм. 1965 ондо 717 мянган түхэриг болотороо ехэдхэгдэхэ байна.

Түрүү ажалшадай үүсхэлые дэмжэн, колхозоо баян шадалтай болгохо гэжэ эгэтынхидэй зориһониинь һайшаалтай. Һайнаар ажаллаа һаа, ойрын хоёр жэлдэ колхозынь түрүү зэргэдэ гарахашье байха.

Р. Цымпилов.

ДОНЕЦКЭ ОБЛАСТЬ. Хүдөө ажахыда зорюулһан минеральна үтэгжүүлгэ бүри элбэгээр гар... тушаа парти, правительствын уряае Горловско азотно-тукова заводой химигүүд ехээр дэмж... байна. Коммунис ажалай бригадын ахалагша аппаратчигаар Виктор Кобзев хүдэлдэг юм. Энэ бри... халаанайнгаа даалгабарие болзорһоонь хахад час урид дүүргэжэ, үлэгшэ саг соонь түсэ... гадуур продукци гаргана. Зураг дээрэ: ахалагша аппаратчик Виктор Кобзев.

ТАСС-ай фотохронико

Шадабариин хүсэн

Ажал бүхэнэй оншо дүрые шадамараар олодог, тиигэжэ ажалдаа заабол амжалта туйладаг, зорноондоо хүрэжэл һаладаг хүнүүд байдаг шуу. Эгээл иимэ хүнүүдэй нэгэн Хурамхаанай совхозой хоёрдохи отделениин һаалишан Валентина Кожевина юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ 24 шэнэ гунжадые тэрэ тушаажа абаа бэлэй. Тиигээд эдэнээ зоотехническэ бүхы заабариин ёһоор харууһалһан, саг соонь эдеэлүүлһэн, туғаллахынь урда тээ, һүүлээрнь дэлэнгыень үе-үе нидхэрдэг байгаа. Илангаяа һаахын урда тээ аятайгаар нидхэрхэ эльбэхэдэ туһатай гэжэ Валентина хэлэдэг. Туғаллаһанайнь һүүлээрхи арбан үдэрэй турша шэнэ үнеэ зүбөөр һааха гээшэ шухала удхатай. Энэ үедэнь үдэрэй лаб гурба, зарим ушарта дүрбэшье һаахада болохо.

Эрхим харууһанда ябаһан, тон хэм соогоо эдеэлүүлэгдэдэг мал һүтэйшье, тобир хүсэтэйшье байна гээд дүршэлтэй һаалишадай хэлэдэгые Валентина мартадаггүй. Нёдондо жэлдэ үнеэдтээ орооһо тарянай зүйл, һайханаар даргдаһан силос, үбһэ дураарнь үгэдэг байгаа. Тиигэжэ һү һаалишье саашадаа элитэ дээшэлһэн юм. Тон һүтэй гурбан үнеэдынь түрүүшын жэл үдэртөө 11, дээшэшье литр һү үгэдэг болоһон. Харин дунда зэргээр үнеэн бүриһөө, шэнэ түрэһэн гунжадһаа 8—9 литр һүн һаагдадаг һэн.

Мүн энэ жэлдэ бүхы үнеэдһээ 225 центнер һү һааха түсэбтэй аад, 241 центнер болгоо гэхэ гү, али 11 һарын дүнгөөр үнеэн бүхэнһөө 1386 литр һү Кожевина һаагаа.

Шэнэ туғаллаһан үнеэдые хайшан гэжэ зүбөөр харууһалха, һааха тухай дүршэл шадабаряа Валентина сугтаа ажалладаг залуу нүхэдтөө дамжуулна.

Г. Шелковников.

Сүүдхын 900—960 граммаар нэмээнэ

◆ Сыдып Сыренова Саянай совхоздо туғалшанаар ажаллан, сентябрь, октябрь, ноябрь һарануудта туғалнуудайнгаа шэгнүүрые сүүдхын 900—960 граммаар нэмээжэ шадаа.

◆ «Восточные Саяны» колхозой бэрхэ малшан Сырен Бадмаев жэл бүри холын бэлшээридэ малаа адуулжа ехээр таргалуулдаг, нэгэшье толгой гарзада оруулдаггүй. Байгша оной бэлшээриин үедэ харууһалжа байһан бурууд айнгаа шэгнүүрые үдэрэй 960 граммаар нэмээгээ.

С. Ардуев.

Түнхэн.

ХҮНИИЕ АЖАЛ АЛДАРШУУЛДАГ

Республикын тогтоһоор 40 жэлэй ойдо зорюулһан Верховно Соведэй баяр ёһололой сесси дээрэ үгэ хэлэхээ хүлеэжэ байһан Полина Вавиловна Потапова үни хада үнгэрһэн он жэлнүүд, наһан соонь ушарһан зүйлнүүдые элеэр һанаандаа оруулжа һууба. Хажуугаарнь тойроод, зал соо дүүрэн хүн зон. Полинын зүрхэн бүришье шангаар долгисобо. Танда үгэ үгтэхэ гэжэ тэрээндэ уридшалан хэлэхэдэнь, юун тухай хэлэхэ байһанаа бага зэргэ тэмдэглэһэн саарһаа нугаласагаан, ехэл хүлеэнэ.

Басаган байхадаа Борьёогой талын зүлгэ дээгүүр туғалнуудые бэлшээжэ, хүнгэн солбоноор гүйжэ харайжа ябаһан, үни үнгэрһэн он жэлнүүдынь агшан зуура эли годоор харагдахадал гэнэ. Эгээ мүнөө Пограничнэ совхозой эрхим һаалишадай нэгэн бөлоод, сессиин трибуна дээрэ гаража, баярай үгэ хэлэхэ золтой байһандаа тэрэнэй сэдьхэл бодол халима баясхалангаар салгидана.

Энэ эхэнэрэй ажалайнь зам тиимэшье ехэ ута бэшэ юм. Тиигэбэшье гуша гаратараа али олон юумэ үзэһэн хүн. Тэрэнэй эсэгэ—Вавила Потапов ажалша бэрхэ хүн гэжэ тоологдодог байгаа. Ажалда дуратай хүнэй байдал һуудалшье һайн ха юм даа. Тиимэһээ тэрэнэй гэр бүлэ ямаршье ядалдаха, дуталдаха гээшые мэдэдэггүй бэлэй. Бусад үхибүүдтэй хамта Полина һургуулида ябажа, үзэг бэшэгтэ һураа. Оролдосотойгоор һурадаг байһанайнь түлөө тэрэниие ходо магтадаг байһан.

Харин гэнтэ немец булимтарагшад манай Эхэ оронд дайлан орожо, дайн сэрэтэй һүжэрхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалхаяа эсэгэнь дайнда мордоо һэн. Дүшэн гурбан ондо, Полинын һая арбан гурба наһаяа гүйсөөд байхадань, гашуудалта һураг дуулдаба: «Потапов Вавила Никитич эрэлхэг зоригтойгоор дайлалдажа ябатараа наһа бараба». Хүүгэнэй сэдьхэлдэ хэдышье хүндэ гашуудалтай үеын ушараа һаа, «эхэдээ туһалха, дүүнэрээ тэдхэлсэхэ хэрэгтэй, хүдэлхэл болоо» гэжэ басаган тиихэ үедэ шиидээд...

...Мүнөө Верховно Соведэй сессидэ үгэ хэлэхэ ээлжээгээ хүлеэжэ һуухадань, тэрэнэй бодолһоо үнөөхи үнгэрһэн саг, ажалайнь намтар, тэрэнэй амжалта болон урагшагүйдэлгэ дахин дахин һанагдаба. Полина бага наһандаа шэлэһэн хүсэлһөө заашье тунхарингүй, ажалай шэн габьяа гарган, ажалай охин соогуур зол жаргалтай ажаллажа ябана.

Хүнэг барижа үнеэнэй доро һууһан түрүүшынь үдэр тэрэнэй бодолдо бүришье элеэр һанагдана. Дүйгүйгөөр хургадынь хүдэлжэ, хүнэгэй оёор сохиһон һүнэй урасхал жэгдэ бэшээр дуулдаба. Одооншье хүнэгөө дүүргэн, һаалиин гэртэ абаашажа тушаахадаа, сэдьхэлээ ханажа, дороһоо абан һанаа алдагша һэн.

— Магад хүнгэншэг хүдэлмэри үгэхэмнай гү?—гэжэ залуу һаалишанда дурадхахадань, тэрэ эгсэ арсаһан гэхэ.

Колхозой, удаань совхозой фермэдэ һаалишанаар ажаллажа олоһон зол жаргалаа һанахадаа, баяраа нюухын аргагүй байгаа бшуу. Хүдөө нютагай басаган, юрын һаалишан аад, мүнөө республикын Верховно Соведэй депутат болоо ха юм. Үнэн шударгы ажалайнь, һү һаалиин фермэдэ 15 жэл шахуу эсэшэ сусашагүй хүдэлһэнэйнь аша үрэ, габьяа иимэ ехэ шайдабарида хүртүүлээ ха юм.

Фермын үнинэй малшад шэнэ хүнүүдые сэгнэжэ шададаг байна. Залуу һаалишанай зоримгой, ажалай сог залитай байһаниие Борьёогой колхозой малшад тиихэдэ дары мэдээ һэн. Мүнөө тэрэ фермэнь Пограничнэ совхоздо оронхой. Залуу һаалишанда хани ёһоной туһаламжа, заабари зүбшэл үгтэдэг байгаа. Тэрэниие дүршэл ехэтэй һаалишан бэедээ даажа абаа. Бүгэдые нэгэ мүһэн хуу ойлгожо, халан абаха бэрхэтэй байбашье һаань, шэнэ, түрүү юумэнүүдые ажалдаа хэрэглэһэнэй ашаар амжалта туйлажал болохо байна гэжэ тиихэдэ сэдьхэлдээ бүхөөр хадуужа абаа бэлэй.

Үнеэнэй дэлэн бүлеэн уһаар угаагдаад, удаань һайса нидхэрэгдэн, һаалга эхилбэ.

—Адхаараа һааха хэрэгтэй, хүхэнүүдыень бүхы хурганuудаараа адхыш,—гэжэ нэгэтэ хэншьеб ажаглалта хээ һэн.

...Залуу һаалишан бусадай хэлэһые үнэн зүрхэнһөө анхаржа, оролдолго гаргаһанай ашаар лэ ойр зуура хүдэлөөд байхадаа амжалтын эхи хараба. Түрүүшын үедэ үнеэн бүриһөө 1500 литр, удаадахи жэлнүүдтэ гурба мянган литр һү һаадаг болоо бшуу.

Һаалишан Полина Вавиловна энээгээр һанаагаа заашье амараагүй. Залуу зүрхэн урагшаа, шэнэ амжалтанууд тээшэ эрмэлзэн уряалдаг байба. Суута һаалишадһаа гээгдэхэгүй, һү һааляа улам дээшэлүүлхэ гэжэ зоригжоо. «Бусадһаа юугээрээ дутуу хүнбиб?»—гэжэ Полина агшан зуура бодоод, «бүхы хэрэг манай гарта ха юм. Һайнаар ажаллабал, амжалта туйлагдахал байха» гэжэ болобо.

Энэ бодолһоо эхи эшэ татан, шэнэ хүсэн нэмэдэж, эрмэлзэл хүсэлэл түрэдэг, шэнэ зорилгонуудые бэелүүлхэ арга олохо зоригжол бии болодог.

...Энэ хэдэн жэлэй саада тээ болоһон хэрэг. Шэнэ туғаллаха бүлэг гунжадые Полина Вавиловнада һаяшаг даалгаба. Тэдэ ямараар һаагдахаб,—тэрэнэйл хэмжээгээр һүн абтаха. Энэнь даншье хүнгэн ажал бэшэ байгаа.

Шэнэ үнеэдые даажа абаһан нүхэр Потапова ажалай шэнэ онол арга дахин бэдэржэ эхилбэ. Үнгэрөөшэ зундаа үдэр бүри бүлэг үнеэдһээ хоёр центнер һү һаажа, республикын түрүү һаалишадай зэргэдэ гараа. Харин жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 2000 шахуу килограмм һү һаагаад байна.

Коммунис ажалай нэрэ зэргын түлөө тэмсэлэй орон дотор соробхилон дэлгэржэ эхилхэдэнь, хэды ехээр сэдьхэлээ хүдэлгөө гээшэ һэм. Энэ тэмсэл Полинын һаалишан боложо, түрүүшын алхамуудые хэһэн тэрэ мартагдашагүй үеынхитэй аб адляар эхилээ. Хэрбээ урдань һайн һайхан хүсэлдэ абтадаг һаа, харин мүнөө коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй ябана.

В. ЖАРКОЙ,
Д-Д. ДУГАРОВ.

ХЭБЛЭЛЭЙ ШЭНЖЭЛЭЛ

Шадамараар, гүнзэгыгөөр харуулха

Өөһэдынгөө гараар баялиг байгуулжа ябаһан хүн бүхэнтэй хөөрэлдэжэ, гол шухала зорилгыень ойлгуулха гэһэн эрилтэ манай парти соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ хододоо табижа байдаг. Партиин ЦК-гай июниин Пленум энээн тушаа онсолон зааһан байна. Эдэ заабаринуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ газетэнүүдэй үүргын ехэ байһаниинь ойлгосотой.

Соёл сурталай, илангаяа шажан мүргэлдэ шүтэхэ ябадалтай тэмсэхэ талаар, газетынгээ хуудаһануудта ямараар харуулна ааб гээд «Зэдын үнэн» газетэ ирахада, энэ асуудалаар статьянууд бага зэргэ бии байна.

Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ талаар нүхэр Ахмадулинай хүтэлбэрилдэг Ториин Соёлой байшан ехэ хүдэлмэри ябуулжа байдаг гэжэ газетын хуудаһануудһаа элирнэ. Соёлой энэ байшан хадаа аман үгын журнал гаргадаг болонхой. Квартал бүхэндэ асуудал харюугай үдэшэ үнгэргэдэг гуримтай. Жэшээнь, уран зохёолшо А. Андреевэй «Хэнэймнай зэмэтэйе тодоруулыт, хүнүүд» гэһэн номоор иимэ конференци үнгэргэгдэнхэй.

«Октябрь һара соо «Элүүр энхэ ажаһуудалай түлөө тэмсэхэ гээшэ олониитын хэрэг» гэһэн үдэшэ үнгэргэгдөө» гээд газетын хуудаһанда уншанабди. Ажалшадай дунда хүмүүжэл болбосоролой хүдэлмэри ябуулхаһаа гадна, тус байшангай эдэбхитэд концерт, наада харуулдаг, тиихэдээ бусад ажахынуудаар ябажа, наада табидаг байна. Соёл сурталай хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтээ иимэ амжалта аягаад туйлааб гэхэдэ, эндэхи соёлшод хүдөөгэй интеллигенциие ажалдаа хабаадуулжа шадаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Соёлой байшангай дэргэдэ туохай совет хүдэлжэ байдаг.

Колхоз болон совхозуудай партийна организацинуудай тоосоото һунгуулиин суглаанууд дээрэ хүмүүжэл болбосоролой хүдэлмэри улам шангадхаха тухай ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна. Борьёогой «Коммунизм» колхоздо болоһон суглаан тухай газетын хуудаһанда иигэжэ уншанабди:

«...Парти доторой, мүн соёл сурталай хүдэлмэри һайжаруулха тухай бүхы коммунистнууд онсолон тэмдэглэбэ. Коммунизм байгуулагшын моральна кодексын эрилтын ёһоор ажалшадые хүмүүжүүлгэдэ хабаатай асуудалнууд партийна суглаанууд дээрэ, бюрогой заседани дээрэ мүртэйгөөр хэлсэгдэнэгүй...

Шажан мүргэлдэ шүтэхэ ябадалтай тэмсэхэ, хуушанай сагай үлэгдэл усадхаха тухай элидхэл соошье, үгэ хэлэгшэдшье тогтожо хэлэбэгүй. Соёл сурталай хүдэлмэриин нэгэ шухала хуби болгшо атеизмын пропаганда эндэ хэрэгсээгдэдэггүй байба. Хаанахишье нютагһаа үлүү Борьёодо мухар һүзэгэй үлэгдэл бии байха...» гээд нүхэр Чагдуров энэ хүдэлмэриин муу байһанда халаглан бэшэнэ.

Атеизмын пропагандые бодотоор һайжаруулха тухай Буряадай АССР-эй габьяата багша Ц. Сагалеев Борьёоһоо бэшэнэ. «Борьёо, Инзагата нютагуудта хорёод обоо тоологдоно. Бэшэншье нютагуудаар — Гэгээтэ, Үшөөтөөр, Тори, Бургалтайгаар баһа иимэрхүү обоонууд бии бэшэ юм гү?» гээд нүхэр автор асуудал табина. Энэ тон зүб. Юуб гэхэдэ, зунай хүдэлмэриин халуун хаһын ороод байхада «обоо тахилган» гэжэ амаргүй ехэ архидаан болодог, олон хүнүүдые ажалһаань һамшаадаг байна. Иимэ тахилганuудта гансал наһатай хүнүүд — үбгэд, хүгшэд хабаадана бэшэ, харин залуушуулай, үнгэрхэдөө һургуулиин үхибүүдэй хабаадаха ушар үзэгдэнэ гээд автор тэмдэглэнэ.

Коммунизм байгуулжа байгаа манай арад зоной зарим гэнэн хонгорнуудай толгой эрьюулхын тулада харша үзэл сурталай нүлөөн шажан мүргэлөөр дамжажа ерэдэг байһаниинь ойлгосотой. Тиимэһээ энээнэй хархис шэнжэ шанартай байһыень элирүүлжэ, хүн зондо ойлгуулха гээшэ соёл сурталай, тэрэнэй атеизмын хүдэлмэри эрхилэгшэдэй шухалын шухала зорилго мүн болоно. Гэхэһээ гадна энэ хэрэгтэ бүгэдэ ниитын трибуна болгошо газетэнүүд ехэ үүргэтэй. Теэд энээнээ «Зэдын үнэн» газетэ мүнөө дээрээ үшөөл муугаар дүүргэжэ байна гээд сэхэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Нэн түрүүн энэ асуудалаар статьянууд хомор байна. Багша-пропагандист нүхэр Сагалеев статья соогоо ехэ зүб асуудалнуудые табиха һэдэлгэ хэһэн аад, тэдэнь арайл юрэнхышэг болоо, тодорхой баримтаар үсөөн.

Соёл сурталай энэ шухала а... далаар бэшэхэ юумэн Зэдэдэ... үгы гү? Тиимэ бэшэ. Эндэ һайн... муушье юумэн бии. Хэрбээ ...гын дасанда хуралай ойртоод ...гаа һаа, Зэдэ тээһээ город ор... автобусууд соо дүүрэн хүнүүд ...жа байха. Зарим айлнууд бишэ... үхибүүдээ абаад, гэр бүлөөрөө ...ралда ошодог байна. Үгышье ...дабаанда будэй үртэһэ уяха бо... бусад мухар һүзэгэй, мунхаг бо...лай үлэгдэл энэ аймаг дотор үз...дэг байна. Эдэ бүгэдэмнай газ... анхархаар лэ асуудал ха юм. Т... тус управлени дотор хүмүүжэл... босоролой, тэрэ тоодо атеизмын... наганда һайнаар ябуулдаг пар... на организацинуудай бии ба... ниинь дамжаггүй.

Зэдын аймаг дотор соёлой ... зургаанууд үгаа олон. Соёл... байшан, хүдөөгэй 29 клуб, колх... 15, профсоюзай 11, нүүдэл 2 ... бууд, 42 библиотекэ тоолог... Эдэ бүгэдэмнай хүмүүжүүлгын ... сэтэ зэбсэгүүд мүн ха юм. Соёл ... талай хүдэлмэри, тэрэ тоодо ат... мын пропаганда, муу бэшээр я... жа байдаг эмхи зургаануд ... нэй дунда бии байһаниинь ла... Эдэ бүгэдэ газетын хуудаһан... тодорхойгоор харуулагдабал ... бэлэй. Юрэнхыдөө атеизмын п... ганда бодомжотойгоор, хүр... гүнзэгыгөөр харуулха шухала... асуудалаар ойлгууламжын хүд... ри ямараар ябуулбал дээрэб ... дурадхаа, заагаа, энэ асууд... түрүүшүүлые тодорхойгоор ха... лаа һаань, уншагшадтань ехэ ... тай байха һэн. Үгышье һаа ... тын хуудаһанда атеизмын ... бии болгоо һаа боломжотой һа...

«Эрдэм ухаанда эрид харша ... суртал баримталдаг шажан ... гэл гээшэ ямаршье тэмсэлгү... зүн дэгээн, өөрөө хосоржо һа... аабза гэжэ бодолтогүй. Н... атеизмын түгэс хүсэтэ проп... дые шажан мүргэлдэ зүрюулэн... даһаань табиха хэрэгтэй, ол... тэдэ эрид харша удхатай, хүн... до хоро хүргэдэг хархис сек... дэй ажал ябуулгые элирүүлэн... шэлхэ хэрэгтэй» гээд КПСС-эй ... гай июниин Пленум дээрэ ... Ильичев заагаа бэлэй.

Энээнэй үндэһөөр Зэдын ... тын редакци коммунис хү... жүүлгын асуудал, илангаяа а... мын пропаганда, хурсаар, мүн... сагай эрилтэдэ хүрэмөөр хар... аабза гэжэ найдахаар.

Социалис оронуудаар

БОЛГАРИИН МЕТАЛЛУРГИИН ТҮРҮҮШЫН ЗАВОДОЙ 10 ЖЭЛЭЙ ОЙ

СОФИ. Болгариин Социалис индустриин түрүүшын завод — Софи город шадар оршодог Ленинэй нэрэмжэтэ металлургиин заводой ашаглалгада үгтэһөөр 10 жэлэй ой һаяхан гүйсэбэ. Энэ завод Советскэ Союзай аха дүү ёһоной туһаламжаар баригдаһан байгаа. Энэ үе соо заводой хүдэлмэришэд, алба хаагшад горитой амжалтануудые туйлаһан байна. 1953 ондо тус завод 13 мянган тонно булад хайлуулдаг байдаг һаа, 1962 ондо 346 мянган тонно үйлэдбэрилһэн байха юм.

Совет мэргэжэлтэдэй туһаламжаар һүүлшын жэлнүүдтэ энэ завод дээрэ 4 мартеновскэ пеэшэн, мүнөө үеын түхэлтэй, үндэр бүтээсэтэй нимгэн түмэрэй болон сортировочно цехүүд, хоёр доменно пеэшэн, агломерационно фабрика баригдаһан байна.

Һаяын жэлнүүдтэ энэ завод бүри үргэдхэгдэхэ, һэльбэн шэнэлэгдэхэ юм. 1970 ондо эндэхид 550 мянган тонно булад, 160 мянган тонно шэрэм үйлэдбэрилдэг болохо.

РУМЫНИ БОЛОН ЮГОСЛАВИ ХОЕРОЙ ХООРОНДО БОЛОҺОН ХЭЛСЭЭНҮҮД

БЕЛГРАД. БДО нютагта (Словени) Румыниин Арадай Республикын болон Югославиин Федеративна Социалис Республикын правительственна делегацинуудай хоорондо хэлсээнүүд болобо. Румыниин делегацие гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ, РРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. Георгиу-Деж, Югославиин делегациие СФРЮ-гэй президент, СКЮ-гэй генеральна секретарь И. Броз Тито толгойлһон байна.

Эдэ хэлсээнүүдэй үедэ уласхоорондын харилсаанууд, мүнөө үеын гол шухала асуудалнууд, нэн түрүүн дайн ба эб найрамдалай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Югославиин газетэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, хоёр делегацинууд мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудаар нэгэн адли һаналтай байба.

ПОЛЬШОДО ГАЗАР УҺАЛХА ХҮДЭЛМЭРИ ҮРГЭНӨӨР ЯБУУЛАГДАНА.

ВАРШАВА. Энэ жэлдэ Польшодо газар уһалха хүдэлмэридэ 2,5 миллиардһаа үлүү злотых мүнгэн һомологдоһон байгаа. Октябриин эсэс хүрэтэр газар уһалха хүдэлмэринүүдэй түсэб 90 процент дүүргэгдэһэн юм. Энээн тухай хүдөө ажахын асуудалаар сеймын комиссиин заседани дээрэ хүдөө ажахын министрэй орлогшо Е. Попко мэдүүлээ.

1964 ондо газар уһалха хүдэлмэри улам саашадаа оньһожоруулагдахаар хараалагдана. 190 мянган гектар хахалагдадаг газар болон 134 мянган гектар сабшалан, бэлшээри дээрэ газар уһалха хүдэлмэри ябуулагдаха юм.

АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААН

ПРАГА. Советскэ Союзтай экономическа талаар харилсан ажаллаха ушар социалис байгуулалтын амин шухала бүхы асуудалнуудые шиидхэхэ гол эшэ үндэһэнүүдэй нэгэн гэжэ ЧССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай министр Ф. Гамоуз статья соогоо бэшэнэ. Энэ статьянь «Партийна ажабайдал» гэжэ Чехословакиин журналда толилогдоод, хани барисаан, бэе бэедээ туһалалсаха, дайнай һүүлээр харилсан ажаллалсаха тухай Чехословаки Советскэ Союз хоёрой хоорондо баталагдаһан договорой 20 жэлэй ойдо зорюулагданхай.

Пролетарска интернационализмын ёһо гуримууд дээрэ байгуулагдаһан чехословацко-совет харилсан ажаллалга хадаа хоёр оронуудта ехэ аша үрэтэй байгаад, социализмын бүхы системын улам саашаа хүгжэхэ, бэхижэхэ хэрэгтэ һайнаар нүлөөлөө.

1948 онһоо хойшо СССР болон Чехословакиин хоорондохи худалдаа наймаанай эрьесын ниитэ хэмжээн 7 дахин ехэ болоо гэжэ тэмдэглээд, Ф. Гамоуз болбол совет-чехословакиин экономическа болон научно-техническэ харилсан ажаллалгые улам саашадань үргэдхэхэ ехэ арга боломжонуудай бии байһан тухай бэшэнэ.

ХҮДӨӨДЭ УНИВЕРСИТЕТ БАЙГУУЛАГДАА

БУХАРЕСТ. Румыниин хүдөө ажахын 965 мянган ажалшад гурбан жэлэй агрозоотехническэ курсануудта һуража ба... хай. Нёдондо эмхидхэгдэһэн ... курсанууд хүдөөдэхи бүг... арадай университет болонх... Энэ университет хүдөө ажа... бүхыдэнь нэгэдхэн хамтару... үедэ хүдөө ажахыгаа түрүү ... га методээр эрхилхэ хэрэ... пропагандалдаг юм. Хэшээлн... дыень агротехнигүүд, зоотех... гүүд болон бусад мэргэжэ... мүн хүдөө ажахын болон юр... хы һуралсалай һургуулиину... багшанар үнгэргэдэг байна.

Эндэхи курсантнуудта м... лион үлүүтэй хэһэг тиражтай... учебнигүүд, тэрэшэлэн ха... лан ойлгуулха бусад хэрэг... нүүд хэблэгдэнхэй.

«ОПТИМИСТИЧЕСКАЯ ТРАГЕДИЯ» ГЭЖЭ КИНО БЕРЛИНДЭ ХАРУУЛАГДАН...

БЕРЛИН. ГДР-эй нийсл... «Интернационал» гэжэ ш... кинотеатр нээгдээ. Энэ ки... театр соо «Оптимистичес... трагедия» гэжэ советскэ фи... түрүүшынхеэ харуулагдаа. ... ларагшад энэ киное ехэ һайн... угтаһан байна. Хүндэтэ айл... лай дунда СЕПГ-гэй ЦК-гай нэ... дэхи секретарь, гүрэнэй Со... дэй түрүүлэгшэ В. Ульбрихт ... лон ГДР-эй бусад хүтэлбэрил... ажал ябуулагшад байлсаа.

ГДР-тэ энэ киноой түр... шынхеэ харуулагдаһантай да... рамдуулан, фильмын гол р... нуудай нэгые гүйсэдхэ... Б. Андреев болон опер... В. Монаховые кино хара... үнэн зүрхэнһөө амаршалһан ... на.

ЛУГАНСКА ОБЛАСТЬ. Лисичанска химическэ комбинатда энэ жэлдэ хэдэн шэнэ цехүүд ашаглалгада үгтөө. Зураг дээрэ: пластмассануудай заводой үйлэдбэринүүдэй нэгэн.

ТАСС-ай фотохронико.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1963 оной декабриин 8.

Иимэ арга боломжо ажахы бүхэндэ бии. Бодожо үзэгты!

Уһалагдадаг газар — КОЛХОЗОЙ БАЯЛИГ

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин Калининай нэрэмжэтэ колхозой дүй дүршэлһөө

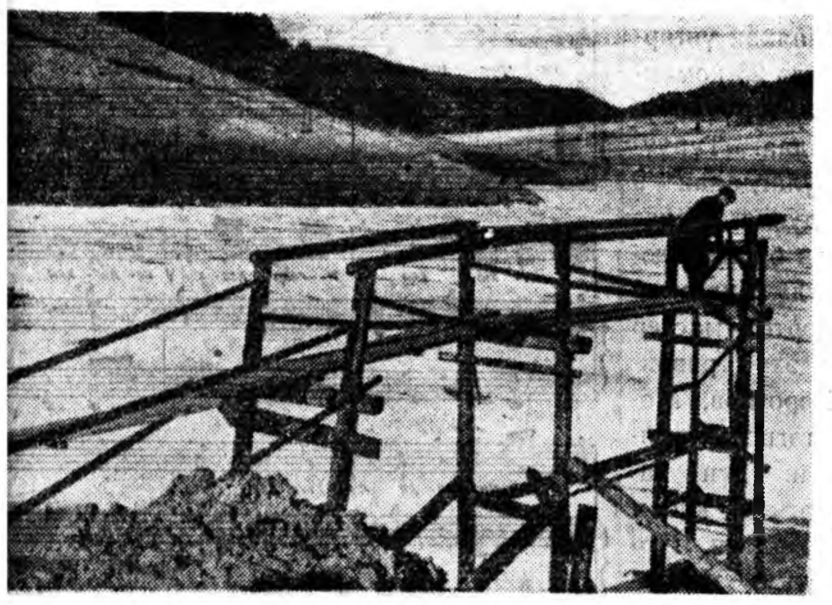

Алташа горхонииие хаажа тогтооһон нуур халбайна.

Үрэжэлтэйл юм, тала дайдань

Хоёр хажуугаараа орьёл торьёл, халзэ малаан хадаудаар хүреэлэгдэһэн, үгсэхэ
iaa хабшуутан уйтардаг хүн-. Улам уруудахадаа энэ хүнмнай нэлэнхыдээ баруун,
ін тээгүүрээ гүбээтэн халбай-, нэмжээ һайхан үрэжэлтэ ін хүрьһэтэй тала дайда боло-. Баруун шэлые дабан даб-бал, Хайсагар горхоор хоёр болон хубаагдаһан баһа нэгэ жам үргэн хүнды доротнай ӧтайха. Эдэнь Калининай нэмжэтэ колхозой хэтэ мүнхэдөө эхэ баян газар ха юм.

Алташа. Жэлэй дүрбэн сагта баараа дүүрэн харьялжал йдаг, гайхалтай һайхан нэрэ аһан горхон. Энэл горхоной шаанта уһаар хэр угһаа хой- тус голой адууһа мал, тала йдань ундалжа, ашаг үрэеэ лгээжэ байдаг түүхэтэй. Горной баруун, зүүн хажуугаар гэ урда сагһаа нютагжаһан буад айлнууд, хожомынь, хоригаар зуун жэлэй хорёод оной эр, энээ уруу нүүжэ ерэһэн од таряашад Алташаһаа хобоо баг татажа, сабшалан, таряаангаа эдлэжэ, һайнаар уһал-, утэгжүүлжэ, малаа бардам до оруулжа шадамаар үбһэ, л соо гэр бүлэдөө хүрэмөөр ооһо таряагаа хуряажа аба- г һэн гэхэ.

Артель тогтожо, хамтын ажатайшье болоод байхадаа, ангаяа Эсэгэ ороноо хамгаалін дайнай урда тээхи жэлнүүд- таряанайнгаа газарые шадал огоо уһалжа, яһалахан урга- абадаг байһан тухайдаа энхи үндэр наһатан һанан һан хөөрэлдэдэг юм. Тиихэ үедэ анай хүсэ, наг шэбхын ашарэглэжэ, амжалта түйладаг йһан бүхэриг бэрхэ ажалша лхозниигууд эндэ олон.

Урдань Ефремовтэнэй звеное ажа хүдэлһэн, мүнөө пенсиор, далан найматай үбгэн баай Суграгша Гармаевич Гармаингэжэ хөөрэбэ:

— Газараа уһалжа шадаа амнай талхан ургажал байха а. Заатагүй ургаха. 1938 оной эстэ 3 хүн Ефремовтэнэй звеболожо нэгэдээд, тарилга эд туршаһан зомди. Бадууг бөө гэжэ 44 гектар газар даа- абаа бэлэйбди. Тэрэнэйнгээ дундаһаа гурбан гектарыень жорд түйлаха участок болн таһалаад, тэндэ бүхэли элдөө мори шаргаар үхэрэй 60 хайрсаг шэнэ шэбхэ зөөгөө мди. Үшөө 30 хайрсаг үнэһэн лүүлагдаа һэн.

Тарилгын урда тээ бүлэг бүтөөр обоолһон шэбхынгээ тэг дундань таһа халааһан шулуу хээд, үшөө дээрэһээнь халуун уһа адхажа буладаг байгаабди. Тиихэдэ шэбхэ гээшэ ёһоор лэ шанаржадаг бэлэй. Тэрэнэй удаа шэбхэеэ поли дээгүүр нэгэ жэгдээр тараажа, газараа уһалаад, һүүрэхэдэнь морин плугаар хахалбабди. Гектар бүхэндэ 180 килограмм хүрэхөөр хүрэнгын үрэһэ хэрээһэлүүлэн тариһан, хожомынь тарянай газараа хушаад байха үедэ үнэһэ гараараа сасаад, һүүлээрнь модон борнойгоор борнойлогшо һэмди. Агроном лэ тиигты гэжэ хашаа һааб даа. Зундаа буртаг үбһэнэй бултайхалаар, тэдэнииие гараараа ходо татажа хаяхаш. 41 гектарынь хахалхын урда нэгэ дахин уһалагдаһан байгаа, —гэжэ хэлэбэ.

Тэрэ намар нүхэр Гармаевай звено 41 ГЕКТАРАЙ ГА БҮРИҺӨӨ 23 ЦЕНТНЕР, ҮТЭГЖҮҮЛГЭ ХЭҺЭН УЧАСТОГҺАА 28—28 ЦЕНТНЕР ШЭНИИСЭ хуряажа абаһан байгаа.

1940 ондо звеновод Савостьян Григорьевич Куприянов нэгэ гектар дээрэ уһалалга, утэгжүүлгэ хэжэ туршаһан, тэрээнһээ 40 центнер, нэгэ дахин уһалагдаһан бусад газарһаа 20 — 20 центнер ороохо хуряажа абаһан юм. Энэ нүхэр 1941 ондо баһал ВСХВ-дэ хабаадаһан шуу.

Эдэ баримтануудые дурдаһан ушар юуб гэхэдэ, уһалалга, утэгжүүлгэ хээд байбал, Алташын газарһаа али зэргын ехэ ороохо таряа ямаршье сагта ургуулжа абаха арга боломжын бии байһые гэршэлэн харуулха хүсэлтэйбди. Теэд, тиихэ үеынхитэй жэшэбэл, газар элдүүрилгэ, таряа хаялга, хуряалга мүнөө али зэргээр оньһожоруулагдаа гээшэб. Газар уһалха арга боломжошье барагдашагүй ехэ болоо. Гэн гэтэр һүүлэй жэлнүүдтэ энэ шухала хэрэг балай ехээр хэрэгсээгдээгүй байһаниинь гэмшэлтэй.

2. Шэнэ нуур мэлмэрнэ

Хайшан гээ һаа, юу хээ һаа, Алташын уһые нэгэ эмдэнь байлгажа, уһаар дуталхагүй. тиигээд таряанай, сабшалангай газар ехээр уһалдаг лохо гээшэб?» гэһэн бодол э колхоздо түрүүлэгшэ боло- һунгагдаһан сагһаань хойшо мит Митыпович Митыповэй лгойһоо гарахаа болёо һэн. ташые нэгэ тээгүүрнь хаажа өрэм тогтообол яахаб, таатай зар олдохол байха гэһэн бодол рэбэ. Тиигээд горхоной эрьеые шан угсэжэ, зохид газар бэһэн гэхэ.

— Эндэл горхонойнгоо һаба гаад туршаа һаа, — гээд, рүүн хадын боориие эгсэ зүүн ээнь ерэжэ мүргэһэн хушуу- хабшалые зохидшообо. аншьегүй энээн тухай ехэ өрэлдөөн болоходо, олонхиин таар Алташын һаба хаахаар дэһэн юм. Иигэжэ 1958 он- Алташын хаалта (плотина) гдажа эхилээ һэн. Гол дээ- ь цементээр сохигдоһон хоо- тодхожо бүхэлөөд, баруун ыень бульдозернуудаар хаммалтуулан, элһэ шоройень луу шабартай холижо, хо- метрһээ нааша гэхээр үндэртэй, дээгүүрээ далаад метр утатай хэсүү хүдэр хаалта ойр зуура бүтээгдэһэн юм. Горхоной эрьеын шугы бургааһан хуу сэбэрлэгдээд, шулуун хоолой забһаргүйгөөр хаагдажа, Алташын уһан аягалжа эхилээ бэлэй.

Мүнөө сэнхир хүхэ елүүр мульһөөр хушагдаһан нуурые харахадаа, хүнэй бар хүсөөр тогтоогдоһон сөөрэм гэжэ бури этигэхээр бэшэ. 25 гектар газарта халбайһан энэ шэнэ нуур соо тогтоһон нэгэ миллион үлүүтэй кубометр тунгалаг һайхан уһан оройдоо 15 суудхын туршада суглараа. Хаалта багтаа 9 метр гүнзэгытэй энэ нуур Алташын үрэжэлтэ тала дайдые ямаршье ган гасуур жэлдэ уһаар бардам хангажа байха арга алташаархинда олгобо.

— Түрүүн горхо хаажа, сөөрэм бии болгохо дурадхал оруулхада, «юун тиимэ ёһоор юумэн бүтэхэ һэм бэ», «тэрэниие хэжэ зуураһанай, зөөри зөөшэ гаргаһанай хэрэг юун байгаа юм» гэжэ хэлахэшье хүнүүд яһала бии байгаа һэн, — гэжэ Чимит Митыпович нуурай мульһэн дээгүүр ябахадаа, хөөрөө һэн.

Мүнөө Алташын һабаһаа эхи абаһан 4 ханааб хүндынгөө баруун, зүүн хаяагаар ташан хотиргойтоно. «Сөөрэм тогтоожо, уһанай ехэ нөөсэтэй болоһонһоо хойшо амаршоогшабди. Урдань газараа уһалаа боложо байтаршни, зарим нэгэ айл өөрынгөө огород уһалхаяа таһа дүүрэн, уһыень хаажа абашадаг һэн. Хэлэ аман, хэрэлдээншье заримдаа болодог бэлэй гэжэ эндэхи зон мүнөө хөөрэлдэдэг.

Горхоной уһаар буридэһэн энэ сөөрэм тунгалаг һайхан. Нуурһаа уһанай гарасые ехэ, бага болгожо байха хаалта хоолойн дээдэ амһарта һуулгагдан хай. Хэрбээ сөөрэмэй уһанай нюруугай доошоо ороболнь, хаалтые ходоро гараһан тэрэ соргые хэдэн үдэр хаажархихада болохо. Нуурайнгаа хабтагарые табяад гектар болотор үргэдхэхэ, уһанайнь нөөсые 2—3 миллион кубометртэ хүргэхэ арга эндэ бии. Тиихын тула хаалтаяа зарим тэды бүхэлхэ хэрэгтэй гээд манда элирхэйлжэ үгэбэ.

Энэ хаалтын барилгада балайшье ехэ мүнгэн гаргашалагдаагүй юм. РТС-эй техникэ хэрэглэһэнэй түлөө 5436 түхэриг, тиихэдэ гэшүүдэй ажалта үдэрэй түлөөһэндэ, тракторай болон мори унаагай хүсэндэ үшөө 5503 түхэриг гаргашалжа, хамтадаа 10939 түхэриг сэнтэй барилга болоһон байха.

Энэ сөөрэмэй уһан үшөөл үрэ багатайгаар ашаглагдана. Ушарынь юуб гэхэдэ, уһалагдадаг газарай хэмжээн бага байна. Тиигэбэшье хаалтын бүтэжэ, ашаглалгада оруулагдаһанһаа хойшонхи табан жэлэй туршада нуурай уһа хэрэглэжэ, **нэмэлтэ ургаса болгон 2023 центнер ороохо, 1450 центнер үбһэ, 900 центнер саахарай свёкло хуряажа абаһан байха. Иимэ продукци абажа, гүрэнэй сэнгээр 25,3 мянга гаран түхэригэй оршо колхоздо оруулагдаһан зэргэтэй.**

Ушар иимэһээ хаалтын барилгада гаргашалагдаһан мүнгэн сүм харюулагданхай, үшөө 15 мянга шахуу түхэригэй олзо үтөөд байна гээшэ. Энэ барилга дэмы хэгдээгүй, холын хараатай байһанаа гэршэлбэ. Гэхэтэй хамта хэмэл нуурай хүсэн, арга боломжо үнгэрһэн үе соо тон дутамагаар хэрэглэгдээ гээд үшөө дахин тэмдэглэе.

Энэ сөөрэмнай уһа хадагалхаһаа гадна, үшөө загаһа үсхэбэрилхэдэ тон аятай юм. Загаһа эндэ олоор үдэхэ байна. Сөөрэмэй һая тогтоогдоод байха үедэ эрдэмтэ биолог нүхэр Бакутин 2 эмэ, 1 эрэ карп загаһа колхоздо бэлэглэжэ, нуурай тунгалаг уһанда табиһан гэхэ. Удаань Амарай сазан, лещ, хадаран табигдаһан байгаа.

Хэмэл нуурайнгаа барагдашагүй уһан баялигта эндэхи зон—хүгшэн залуугүй шүтэдэг, ашаг үрынь амта танинхай. Энэ сөөрэм мүнөө шанга харууһатай, тусхай ээзэтэй юм. Үнинэй коммунист, урдань колхозой түрүүлэгшэ, бригадир ябаһан, мүнөө пенсионер, партийно-гүрэнэй хиналтын комитедтэ туһалха бүлэгэй түрүүлэгшэ Гавриил Матвеевич Афанасьев хаалтын бүтэһэн сагһаа хойшо һайн дураараа тэрэниие харууһалдаг.

Колхознигууд Даши Аюров, Нефед Ткачев гэгшэд минеральна үтэгжүүлгэ һонирхон хаража байна.

3. Багахан юумэһээ ехэ бодол түрэнэ

Хүнэй хүсэл зоригоор, тэдэнэй аша туһада хэгдэһэн «далайхан» тогтоогдоһоор табан жэл болобо. Уһаншье, уһалагдаха газаршье эндэ бии. Зүгөөр энээниие хүсэд дүүрэн ашаглаха арга мүнөө болотороо үшөөл хүсэд олдоогүй байгаа.

«Гээгдэнги колхоз, совхозуудай экономико дэбжээн хүгжөөхэ зарим асуудалнууд тухай» асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай Президиумдэ нүхэр Н. С. Хрущевой эльгээһэн бэшэг соо, мүн Краснодар городто болоһон хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дээрэ тэрэнэй хэлэһэн үгэ дотор тодорхойлогдоһон зорилгонууд, удаань хэблэлдэ толилогдоһон Винницкэ областиин Хмельницкэ управлениин ажалшадай бэшэг ажахыгаа саашадань улам хүгжөөхэ замые, гол шэглэлые элеэр тодорхойлжо үгөө.

Газар баялигаа ашаг үрэ ехэтэйгээр ашаглабал, талха таряанай баян ургаса абаха, ороохо таряан ехээр абтабал — колхозой экономико эрид бэхижэхэ байһыень мэдэрээд, колхозой түрүүлэгшэ Ч. М. Митыпов ажахынгаа мэргэжэлтэдтэй суг арга боломжонуудаа элирхэйлхын тула гартаа карандаш барижа, шоото татан тоолобо.

Тарянай газар уһалхада ямар хэмжээнэй аша үрэ түйлагдаха байһыень харуулхын тула 1963 оной зарим тэды дүн тухай хөөрэбэ.

Тус колхоз 2162 гектар уһалагдадаг газартай юм. Тэрэнэй 1346 гектарынь—тарянай газар. Үнгэрһэн хабартаа 800 бага үлүүтэй гектарыень уһалжа үрдиһэн байгаа. Тэрээн дээрээ 350 гаран гектар кукуруза, 140-өөд гектар саахарай свёкло, 300 шахуу гектар шэниисэ, 46 гектар хартаабха тариһан. Уһалалга хэхэ ехэ оролдолго гаргаагүйһөө боложо, бусад газараа уһаар ундалуулжа бираагүй.

Гол шалтагаанууд гэбэл, уһалалгын үедэ хүн хүсэд хүсэжэ үгөөгүй. Зарим уһалагшадшье дүршэлгүйдөө. 43 километр утатай ханаабуудынь ёһоор заһаргдаагүй, хаалта муутай байшоо. Тиихэдэ газар дээгүүр уһа ябуулха бураздаа татаха тусхай машина үгыдөө. Зарим ушарта ажалай эмхидхэлшье һайн байгаа гэхын аргагүй. Тиигэбэшье, түрүү колхознигууд—газар уһалагшад Даши Аюров, Георгий Ткачев, Гавриил Савельев болон бусад уһалалгын үедэ үдэр һунигүй ябажа гараһан байна.

Тарянай газар уһалхада юугээрээ һайн бэ, уһанай газар хэды шэнээн ургаса үгөөб гэһэн асуудал табигдажа болохо. Уһалагдаагүй газарайхиһаа уһалагдадаг газарай ургаса һураггүй һайн, үнэ сэнгынь шье хямда.

Уһалагдадаг газарта тариһан 197 гектар шэниисэһээ 2950 центнер гэхэ гү, али гектар бүриһөөнь 15 центнер ороохо хуряажа абаһан байна. **Бадууг Хобоогой 42 гектар газарай га бүриһөө 17,75 центнер ороохоч хуряагдаа бшуу.** Тиихэдэ нэгэдэхи бригада 613 га уһалагдаагүй газарай гектар бүриһөөнь дунда зэргээр арбаад центнер ороохо абаһан байха юм. Иихэдээ ямаршье үтэгжүүлгэ хээгүй аад, тарилгын урда тээ нэгэ дахин **уһалагдаһан гектар бүхэн 8 центнер шахуу үлүү ургаса үгөө.** Хэрбээ ургажа байхадань уһалһан, үтэгжүүлһэн, нэмэлтэ тэжээл үгэһэн байбал — ургасань хэды шэнээн дээшэлхэ байгаа гээшэб? Тооложо үзэмөөр, анхарал татамаар зүйл болоно.

Саашадаа абтаһан ороохоной үнэ сэн тухай хөөрэлдэе. 1-дэхи бригадань 655 гектар тарилга энэ хабар хэһэн, тэрэнэй 42 гектарынь уһалагдаһан байгаа. Энэ газар элдүүрилгэ, харууһалга, хуряалгада (хүрэнгын сэн оруулалсаад) 17268 түхэригэй гаргаша хэгдээ. Энэнь гектар бүридэ (17268:655) 26 түх. 36 мүнгэн хүртэһэн болоно.

Абтаһан ороохон хэды сэнтэй болооб гэбэл:

	Гектар	Абтаһан ороохон центнер	Гаргашалагдаһан мүнгэн	Центнер ороохоной сэн
Уһалагдаһан	42	746	1107	1,48
Уһалагдаагүй	613	6221	16161	2,60

Энэ баримтаһаа хараад үзэхэдэ, уһалагдаһан газарай **нэгэ центнер ороохон уһалагдаагүйнхиһөө 1 түхэриг 12 мүнгөөр** хямда боложо үгэнэ.

Иимэ тоо, баримтануудые элирхэйлжэ гаргаад байхадаа, ямар тобшолол хээб, саашадаа юу хэхэ гэжэ бодомжолооб?

4. Уһалалга, үтэгжүүлгэ— амжалтын түлхюур

Һүүлэй арбан жэлэй туршада манай колхоз 1991 гектар шэнэ, залууг газар ашаглаа. Тиихэтэй хамта тарялангай хубааралга эрид хубилгажа, ехэ ургаса үгэдэг тарилга нилээд үргэдхэһэн зэргэтэйбди. Гансахан 1963 ондо иимэ ургамалнууд 1600 гектараар, тэрэ тоодо шэниисэ 1400, кукуруза 268, ешмээн 102, горох 36 гектараар үргэдхэгдөө. Энээнэй ашаар ороохо таряа нилээд ехээр абадаг болообди. Хэрбээ 1962 ондо 34 мянган центнер ороохо хуряажа абаһан һаа, энэ жэлэй ургаса 47.3 мянга шахуу центнер болобо. Гүрэндөө 16,2 мянган центнер (түсэбнай 7000 центнер байһан) эрхим шанаргай ороохо тушаагаабди. 12,7 мянган центнер (тэрэ тоодо 10,9 мянган центнер шэниисэ) ороохо хүрэнгэдэ хаанхайбди.

Гэбэшье гектар дээрэ абажа хараха болоо һаа, ургасань үшөөл өөдэгүй байһаар. Саашадаа иимэ ушар тэсэхын аргагүй. Газараа үрэ ехэтэйгээр ашагладаг болохо, тэрэнэй түлөө уһалалга, үтэгжүүлгэ һайнаар хэхэ гэһэн, бүтээжэ шадамаар хараа түсэб тодорхойлообди,— гэжэ Чимит Митыпович колхозой дэргэдэ болоһон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй семинар дээрэ элидхэһэн байна.

Эгээ мүнөө үедэ уһалагдадаг таряанайнгаа газарые барандань, зуруудшье тала үлөөнгүй ундалуулаад, шииг нойтотой болоһон газарта наг шэбхэ, минеральна утэгжүүлгэ зүбөөр, агротехническэ заабариин ёһоор хүрьһэндэнь оруулбал, бүри 1964 ондо эрид хубилалта түйлажа шадахаар. Шадахал, түйлахал гэжэ эндэхид эрмэлзэнхэй. Мүнөө үбэлдөө, ерэхэ хабартаа, ургасын харууһанай үедэ юу хэхэ, ямар үрэ дүн түйлаха тухайгаа тодо һонороор тооложо гарганхай. Нэн түрүүндэ Алташынгаа нэгэшье шанага уһа хиидэ алдахагүй, таряанайнгаа газарта шэнгээхэ зорилго тодорхойлбод.

Табигдаад байһан эдэ хэмжээ ябуулгануудһаань зарим тоо, баримтануудые дурдажа, алташынхидай бүтээхэ ажал хэрэг харуулая.

Ерэхэ жэлдэ 4740 гектар ороохото ургамалнуудые, тэрэ тоодо 4000 га шэниисэ, 260 га ешмээн, 200 га горох (1963 ондо—101 га байгаа). 250 га обёос, 30 га гэршүүхэ тарихань. 700 га кукуруза, 120 га саахарай свёкло болон тэжээлэй, огородой бусад ургамалнуудые мүн лэ ургуулха түсэбтэй. Тэрээнһээ **800 гектар шэниисэ, 120 гектар саахарай свёкло, 200 гектар горох, 242 гектар кукуруза, 40 гектар хартаабха, 5 гектар овощ уһалагдадаг поли дээрэ тарихаар хубаарилба.** Энэмнай хамтадаа 1407 гектар болоно.

Уһалагдадаг участок бүхэн хабар ундалуулагдахаһаа гадна, минеральна бодосуудаар гү, али наг шэбхээр заабол үтэгжүүлэгдэхэ. Шэниисын полиин гектар бүхэндэ 20—20 тонно наг шэбхэ гү, али 3—3 центнер минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэхэ, саахарай свёкло ба кукурузын га бүридэнь 2—3 центнер минеральна бодосууд 10 тонно наг шэбхэтэйгээр тараагдаха байха. Иигэжэ **уһалагдадаг таряалан дээрэ шэнэ жэлэй гаратар 15,6 мянган тонно наг шэбхэ шэрэжэ адхаха, 330 тонно минеральна үтэгжүүлгэ худалдажа абахань.**

Иимэ ехэ хэрэг бэелүүлхэ арга боломжотойшье байна. Поли дээрэ гаргагдаха наг шэбхые намарай дулаанда обоолжо үрдинхэй. Мүнөө 4 самосвал, 2 трактор шэбхэ шэрэлгэн дээрэ забһаргүй хүдэлжэ байна. Шэбхэ тээлгэдэ автопогрузчик табигданхай, буулгалгые мүн лэ сүм оньһожоруулхань. Богонихон болзор соо 4000 шахуу тонно наг шэбхэ поли дээрэ зөөгдөөд байна. Мүн 77 тонно суперфосфат, аммиачна селитрэ городһоо зөөжэ, склад соогоо хадагаланхай.

Уһалагдадаг участок бүхэниие ээзэтэй болгоо: комплексно бригадануудта, саахарай свёкло, кукуруза ургуулагшадта даалгажа үгтөө. Тэрэшэлэн трактор, хүрьһэ элдүүрилдэг бусад зэр зэмсэгүүдээршье дүүрэн хангагдаа. Газар уһалалга — түргэн хэгдэхэ, тон ханалгатайгаар бүтээхэ, хүндэхэн хүдэлмэри. Олон хүншье хабаадаха ушартай. Газар уһалха нормо, ажалай түлөөһэн, нэмэлтэ түлбэриин гүрим бэлэн болонхой.

— Саахарай свёкло кукуруза хоёрые хараада абангүй, уһалагдаха, үтэгжүүлэгдэхэ 800 гектар шэниисэтнай ямараар үрэеэ харюулха юм, хэды шэнээн ургаса хуряагдаха зэргэтэй юм? — гээд һонирхобобди.

Тэгшэхэнээр хүсэнэглэжэ, тоонуудые аржытар табиһан тетрадиин үргэлжэ хуудаһа хабшаһан, сооһоо гаргаад, манда һарбайхл зуураа:

— Түрүүшынхеэ горитой газар үтэгжүүлжэ, уһалжа, шэниисэ тарихаяа байһан туладаа, **ерэхэ жэлдэ гектар бүриһөө хорёод шахуу центнер ороохо хуряажа абахаар шиидэбди. Энэмнай уһалагдаагүй газарай ургасатай жэшэбэл, 9 үлүүтэй центнерээр ехэ болоно.** Иимэшье хэмжээтэй ургаса хуряабал, газарайнгаа ашаг үгэлгые яһала дээшэлүүлжэ шадаха байнабди, — гэжэ Ч. М. Митыпов хэлэбэ.

Нээрээшье, уһалалга, үтэгжүүлгэ һайнаар хэжэ, шэниисын ургаса хоёр дахин дээшэлүүлхэ, мүнгэ зөөриин гаргашые адаг 5—6 дахин харюулха, үнэ сэнгээр хямда продукци абаха арга олгоно. Жэшээнь, 800 гектарта арбаад мянга тухай түхэригэй гаргаша хэхээр хараалагдана. Хэрбээ энэ талмайһаа 15,5 мянган центнер ороохо абабал, тэрэнь 62 мянга шахуу түхэригэй продукци болоно. Иигээд ерэхэлээрээ, **адаг 52 мянган түхэригэй сэбэр олзо колхоздоо оруулхань** ха юм. **Центнер ороохоной өөрынь үнэ солхообһоо доошоо болохо байна** бшуу.

Ихэдээл уһалалга, үтэгжүүлгын ашаг үрэ бодото дээрээ харагдана. Алташын механизаторнууд болон таряашадай хэлэһэндээ хүрэхэ, зориһоноо бэелүүлхэнь дамжагтүй.

**

Алташын баруун шэлые дабабал, колхозой 3-дахи, 4-дэхи бригадануудай эдлэдэг баһа нэгэ уужам хүнды оршодог гээ һэмди. Тэрэ хүндыгөөр хубшэһөө бууһан Хайсагар горхон эндэхидэй һаналые буляанхай. Хайсагарта хаалта барижа, дундаршагүй уһатай сөөрэм байгуулбал, адагынь мянган гектар таряанай газар уһалха арга олгохо байна.

Хоёрдохи хэмэл нуур бии болгохын тула ябадал хэгдэжэ захалхань. Хаалта барихаар таарамжатай газар бэдэрхэ, проект зохёохо бэлэдхэлэй хүдэлмэри тодорхойлжо орохонь. Тэдэнэй багсаамжаар тэрэ барилгада 40—50 мянган түхэригһөө үлүү ехэ мүнгэн гаргашалагдахагүй хэбэртэй.

Таряалан, сабшалангаа ехээр уһалдаг болохо гэжэ нэгэтэл шиидэһэн хойноо тэрэ зорилгоёо бэелүүлхын тула шэнэ шэнэ хэмжээ ябуулганууд үшөө хараалагдахаар бодомжологдоно.

— Уһалагдадаг газарай технологическа карта мэнэ гэһээр зохёожо орохомни. Энээн соо агротехническэ нилээд олон хэмжээ ябуулга хараалагдаха байха. Тиихэдэ участок бүхэнэй хэмжээе зүбөөр тодорхойлхо, зарим полинуудые тэгшэлхэ хүдэлмэри мүн бүтээхэбди. 1964 ондо таряанай ургажа байха үеэр горитой газарта уһалалга хэхэ аргатайбди, — гэжэ мелиоратор Валентина Ивановна Абрамова мэдүүлбэ.

Хойто намар 700 гектар таряанай газар уһалха зорилготой. Тиигэбэл, саада хабарай уһалалгын хүдэлмэри али зэргээр хүнгэдхэхэ гээшэб. Энэнь эндэхидэй бодоһон хараа. Бураздаа болон ханааб татаха машинануудые, уһа сүршэхэ «ДДА—100М» гэжэ түхеэрэлгэ, насосно хоёр станци худалдан абаха захил «Сельхозтехникэдэ» үгтэнхэй.

Ехэ далайсаяа амжалтатайгаар хүсэлдүүлэн, газар баялигаа бүри ехэ үрэ үгэсэтэйгөөр ашаглажа, артелиингаа хүсэ шадалые улам арьбадхажа, баян элгэр һуудаг болог лэ, Эхэ орондоо улам ехэ ороохо таряа худалдажа байг лэ гэжэ юрөөхэ байнабди.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай тусхай корр.

Таряанай газар үтэгжүүлхэеэ наг шэбхэ буулгажа байна.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ: *Урган хүгжэнэ Улаан-Үдэмнай.* Аха дүүнэрэй үльгэр. Дархан солото. Таагдаһан таабари. *Тунга саһан.*

ЖЭЛДЭЭ 10 МЯНГАН...

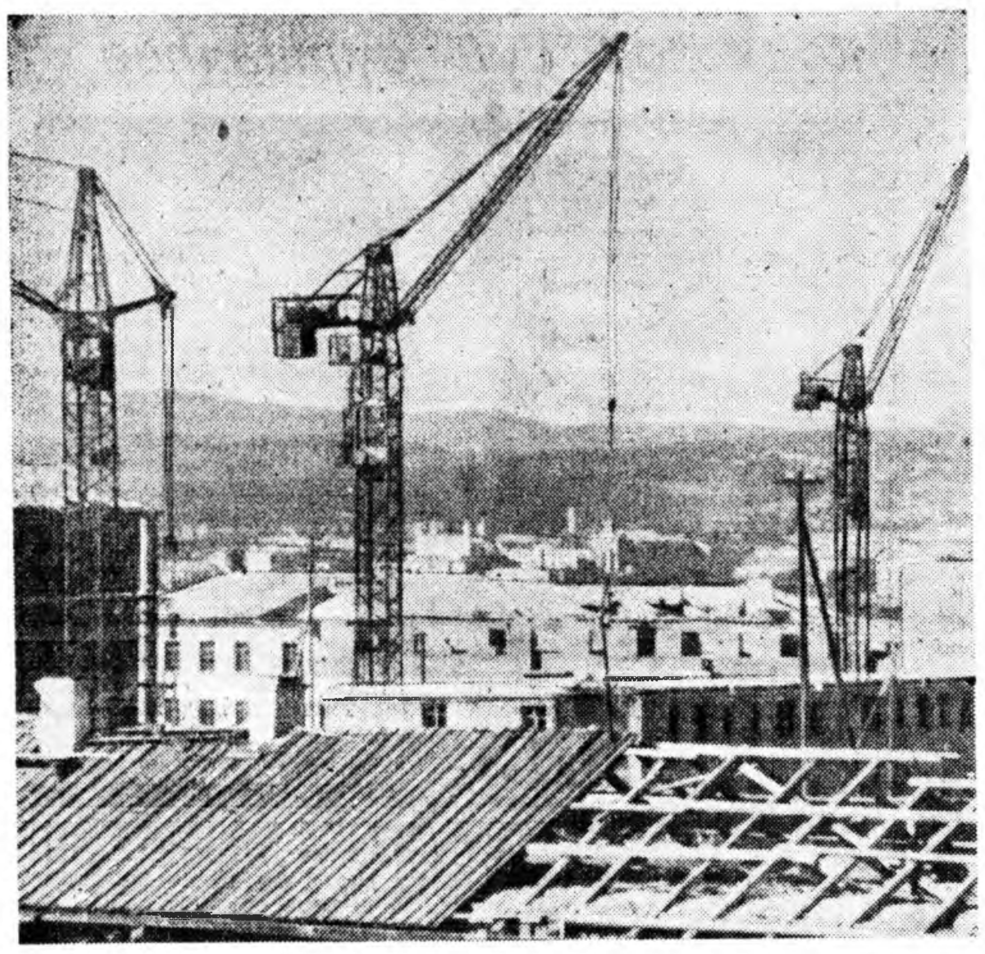

Хэдэн жэлэй саада тээ Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд өөһэдынгөө хүсөөр гэр байра бариха гэһэн Горьковско областиин барилгашадай үүсхэлые республика дотороо эгээн түрүүлэн дэмжээ бэлэй. Тэрэ гэһэнһээ хойшо орденто заводой тосхон танигдахаар бэшэ болотороо урган хүгжөө, шэнэ шэнэ гэр байшангуудаараа аяар холоһоо жэрылдэн харагдадаг. Заводой модельнэ цехэйхид орон дотороо дэлгэрһэн үүсхэл дэмжэжэ, бүгэдэнһөө урид гэр байра барижа эхилһэн юм. Хооһон тала байһан газарта эдэнэрэй хүсөөр «Инициативная» гэһэн үйлсэ эгээн түрүүлэн гоё һайхан гэрнүүдээрээ зэлэ татан харагдадаг болоо һэн. Энээнэй удаадахи жэлнүүдтэ заводой бүхы цехэйхид өөһэдтөө өөрынгөө гараар гэр бариха гэһэн үүсхэл дэмжэлсэжэ, удабашьегүй Брестская, Выборгскэ, Станиславска, Джамбульска, Целинна, Юннадуудай гэһэн үйлсэнүүдые бии болгоһон байна. Ашаглалгада үгтэһэн гэрнүүдынь хүнэй табан хургандал аб адлиханууд аад, бүришье һаа, гоё һайханаар харагдадаг, хүн бүхэнииe урмашуулдаг. Энээнһээ гадна, хуушан үйлсэ, талмайнууд баһал шэнэ шэнжэ шарайтай боложо сагаан, ногоон, шара шэрэтэй үндэр гэрнүүдээрээ холо ойгуур суурхуулжа байдаг. Жэшээнь, тосхоной гол үйлсэнүүдэй нэгэн—Октябрьска үйлсэ шэнэ гэрнүүдээр олошоро олошорһоор стадиондо тулажа ерэнхэй.

— Хуушан, муу, набтар модон гэрнүүдые нэгэ түхэлэй ехэ гэрнүүдээр һэлгэхэ зорилго табиһан манай заводой хүдэлмэришэд тосхонойнгоо дундуур үлдэһэн тиимэ гэрнүүдые һандаажа, шэнэ шулуун гэрнүүдые баридаг болонхой,—гэжэ заводой капитальна барилгын начальник нүхэр Семенов хөөрэнэ.

Заводой Культурын ордоной оршон тойрон баригдажа байһан гэрнүүд хуушан модон гэрнүүдэй һуури дээрэ бодхоогдожо эхилэнхэй. Эндэ баригдажа эхилһэн 60, 32 байратай дүрбэ—табан дабхар шулуун гэрнүүдэй торхонь бүтэнхэй, мүнөө дотор талынь хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Эдэ гэрнүүд шэнэ жэлэй эхилтэр дүүрэжэ, заводой хүдэлмэришэдэй бүлэ эндэ орожо, түбхинэхэ байна. Дурсагдагша гэрнүүдэй ашаглагдахада орденто заводой хүдэлмэришэд энэ жэлдэ хамта дээрээ арба мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байратай болохо байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: заводой Культурын ордоной дэргэдэ баригдажа байһан шэнэ гэрнүүд.

Л. Пшеничниковэй фото.

Дархан Дагбаадай

Хориин аймагай Хэжэнгэ нютагай Хүхэ-Добо гэжэ һууринда залуухан хүбүүн Дагбадоржи Дамбаев эдир бага наһанһаа модо талхидаг, зураг зурадаг, хуур, лимбэ дархалжа бэеэ зобоодог үхибүүн байһан юм гэлсэдэг. Энэ хүбүүмнай һургуулида һуража байхадаа номоо үзэхынгөө хажуугаар уран дарханай, хүгжэмэй кружогуудта ябалсажа, һурагшадай дунда уран дархан, уран зурааша, хүгжэмшэ гэжэ суурхуулдаг байһан. Удангүй 7-дохи класс дүүргэжэ, саашаа һураха аргагүй байһан дээрэһээ түрэл колхоздоо ажаллажа эхилээ һэн. Харин ажалда абьяастай хүн гээшэмнай ажалайнгаа һүүлээр амаржа хэбтэдэггүй, мэргэжэлээ дээшэлүүлхые оролдодог хамнай даа.

Нүхэр Дамбаев сүлөөтэй сагтаа модо дархалжа, хуур, лимбэ үлеэжэ гү, али зураг зуража бүхы сүлөөтэй сагаа үнгэргэдэг байгаа. Тэрэ хадаа хуур, лимбэнүүдые хэжэ колхозойнгоо клубта бэлэглэдэг байба. Мүн өөрөө Хэжэнгэ тосхоной Культурын байшангай дэргэдэхи уран һайханай бүлгэмэй кружогто эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, оло дахин аймагай болон республикын уран һайханай харалгада түрүү һуурида хүртэлсэһэн байна Баяан, скрипкэ, хуур, лимбэ дээрэ буряад, ородшье арадай аялгануудые ирагуу гоёор наадажа шададаг. Нютагай залуушуул Дагбаадаймнай хамаг дуунай аялга баранииень мэдэхэ гэжэ дэмы талаар хэлсэдэггүй. Нүхэр Дамбаев үнэхөөрөөл һонор сээжэтэй, уран гартай хүн юм. Энэ хүмнай ганса хүгжэмшэ бэшэ, харин уран модошо дархан юм. Залуу хүбүүн элдэб янзын мебельнүүдые уран гоёор дархалдаг, шэрдэдэг байна. Мүн элдэб онһоор хүдэлдэг станогуудые дархалжа шадаха юм. Жэшээлхэдэ, 1963 оной хабар Хэжэнгын интернат - һургуулида уран зураашаар хүдэлжэ байхадаа 4—5 сантиметр зузаан хёос хюрөөдэдэг, элдэб детальнуудые нүхэлдэг, тошиилдодог станок өөрөө ухаалан урлажа бүтээгээ. Тэрэнь электрын хүсэ хэрэглэдэггүй, хүлөөрөө хүдэлгэдэг аад лэ, 30 минутын туршада столой дүрбэн хүл тошиилдоод, нүхэлхэ аргатай юм. Энэ станогой утань 1 м. 80 см., үндэрынь 85 см. Мүнөө нүхэр Д. Дамбаев Ташкентын гүрэнэй хүгжэмэй училищада һурана. Дагбадоржо өөрынгөө хэһэн хуур, лимбэ элэ һургуулидаа абаашанхай.

П. Содбоев.

Санын зүргэ нээгдээ

Санаар үбэлэй сезоной нээгдэһэндэ зорюулагдаһан заншалта мүрысөөн һаяхан үнгэргэгдэбэ. Мүрысөөндэ 23 команда хабаадалсажа, түрүү һууриин түлөө тулалдаа. Түрүүшын бүлэгтэ оруулагдаһан 9 командануудай дунда шанга т[illegible] даан болоһон байна. Эдэнэр сооһоо «Труд» бүлгэмэй спортсменүүд: спортын мастер Харитонов, нэгэдэхи разрядай санашад Коротков, Мороков, Шунков гэгшэд урилдаан бүхэндэ һайн дүн харуулжа, дамжуулгын кубок абаһан байна. Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые наймадахи барилга-хабсаралгын управлениин, «Урожай» бүлгэмэй спортсменүүд эзэлээ. Эхэнэр санашад сооһоо багшанарай институдай команда эрхимлэжэ, дамжуулгын кубок абаа. Хоёрдохи бүлэгэй санашадай дундаһаа «Труд» бүлгэмэй хоёрдохи командынхид түрүүлжэ, баһал дамжуулгын шанда хүртэбэ.

Мүнөөдэр—декабриин 8-да гурбадахи, дүрбэдэхи, табадахи бүлэгүүдэй санашад хоорондоо урилдахань.

В. Сагадарова,

САНАШАДАЙ ДУУН

Үгэ, аялгань Р. ЦЫБИКОВЭЙ
Найруулгань А. ПОПОВОЙ
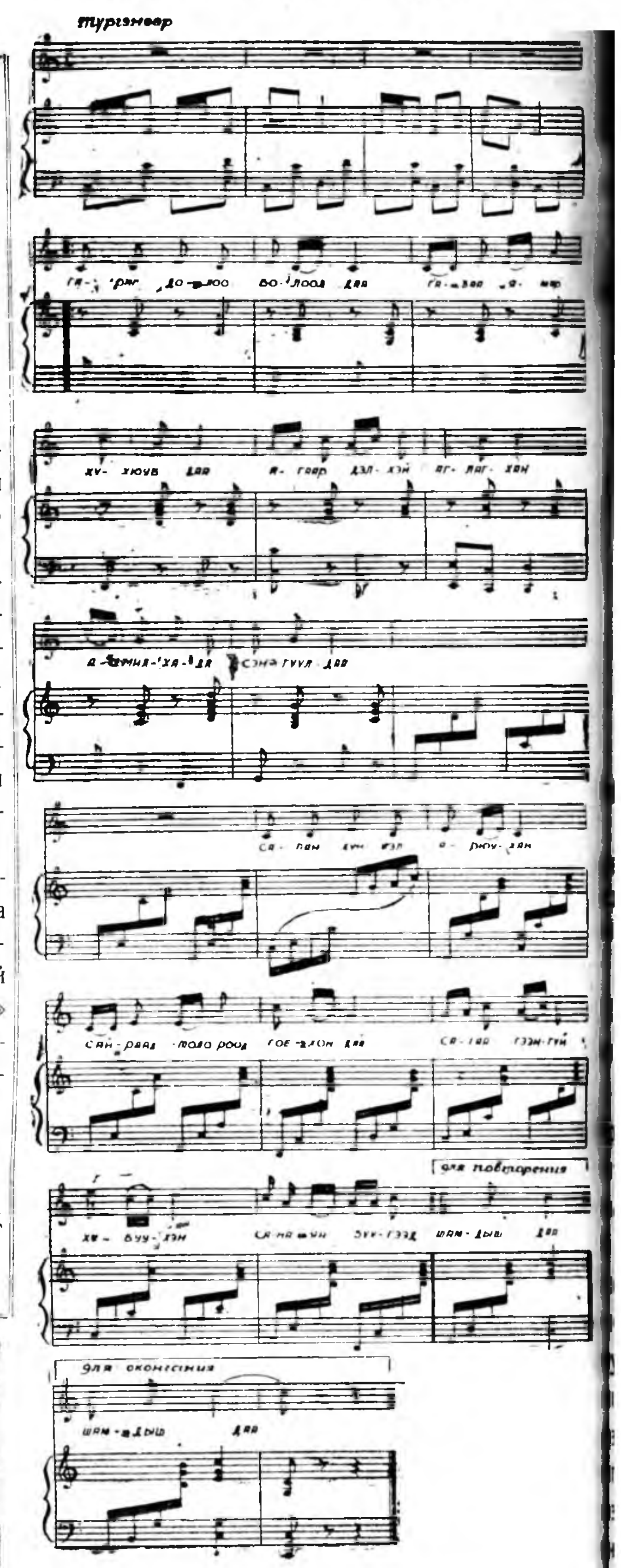
Гараг долоо болоол даа
Газаа ямар хүхюуб даа,
Агаар дэлхэй аглагхан,
Амилхада сэнгүүл даа.

Саһан хүнжэл арюухан
Сайраад, толороод гоёхон даа,
Сагаа гээнгүй, хүбүүхэн,
Санаяа зүүгээд шамдыш даа.

Хадын үбэр уруудам —
Халтирхада зохидхон,
Хани нүхэд урдуурам
Хабатай хиидээ хүхюухэн.

Үбэлэй үдэр янгяахан,
Үен захата сэнтэнхэй
Үхибүүд булта ягаахан,
Үрэ зүрхэн баясанхай.

БОГОНИХОН БОЛЗОР СОО

Юумэн бүхэн эзэнһээ дулдыдадаг. Машина техникээ саг соонь заһабарилаад байһан хүн хэзээдэ, ямаршье ажалда гарахаар бэлэн байдаг.

Цыренжап Цыренов Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхозой 4-дэхи бригадын тракторна звеное даагшаар хүдэлнэ. Эдир бага наһанһаа хойшо машинада дуратай хүн байжа, тэрээнээр носолдодог дээрэһээ техникэ һайнаар шудалаа. Колхозой али бүхы ажалда хабаадалсадаг. Таряа хуряалгын үедэ комбайнда һуужа, ургаса хуряалсадаг. Тиихэдээ «СК-3» комбайнаар 400 гектар таряа энэ жэл хуряаһан байна.

Мүнөө үедэ нүхэр Цыренов техникэ заһабарилга дээрэ ажаллана. Богонихон болзор соо олон борной, сеялкэ болон бусадые заһабарилжа дүүргэээ.

Д. Гармаев.

Хүүгэдэй шэнэ сэсэрлиг

Шахтёрнуудай хото—Гусиноозерскдо жэл ерэхэ бүри хүүгэдэй эмхи зургаанууд олошоржо байнхай. Эндэ һая горсоведэй соёлой таһагай зүгһөө 45 үхибүүдэй һууритай шэнэ сэсэрлиг ашаглалгада оруулагдаба. Урдань захиргаанай конторо байһан уужам, һаруул байшанда хүүгэдэй сэсэрлиг тогтоо.

Ц. Балданов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай командын санашад (зүүн гарһаа) Мария Лазарева, Мария Куклина, Людмила Сомина, Нина Ершова.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Арга мэхэтэ Алдар-Косе

(Казах арадай үльгэр)

Нэгэ аулда (хотондо) юумэндэ һанаагаа зободоггүй, арга мэхэ ехэтэй Алдар-Косе гэжэ хүн ажаһууһан. Тэрэ хүнэй нюдэн хурса, хүлынь хүнгэнтэй, гарынь габшагайтай, түргэн ухаатай юумэ һэн ха. Алдар-Косе шогуушa, наадаша, илангаяа тэнэг, хяһуур хүнүүдые наадалдаг байгаа. Хогшол зөөри гэхэ юумэ тэрээндэ байгаагүй, арга башаараа атар тарган хони оложо эдидэг байһан.

Жатыр-бай (бай-баян) гэдэг үлэнхэ дуланха, үбэштэйсэр хүн байба. Олон малтай: үглөөнэй харанхыһаа үдэшын бүрэнхы хүрэтэр малаа тоолодог һэн гэхэ. Нэгэтэ тэдэнэйдэ Алдар-Косе ошоод иигэжэ хэлэбэ:

— Хүндэтэ бай, хоёр түхэриг мүнгэтэй аад, тэрэнээ хэхэ амһартагүйб. Гартаа баряад лэ ябанаб, бари бариһаар гарни эсэшоо. Энээхэн мүнгэнһөө һалаха дуран хүрэгдэбэ. Туһалхагүй хаяат?

— Үгыш, үгыш, туһалхал гүб! — гээд бай баярлан, — ямар туһа хүргэхэбиб, хэлыш даа?—гэбэ.

— Хоёр түхэригтэм муухан эшэгэ үгэнэ бэзэш,—гэжэ Алдар-Косе хэлэнэ.

Бай бодобо, шэбшэбэ: «Яаха һэм, даа, худалдахада болоно һэн бэзэ». Тиигээд дохэлон, яһан туранхай, хоёр хоногһоо саашa амиды байха этигэлээ барагдаһан тиимэ нэгэ эшэгэ һүрэг сооһоо таһалжа Алдар-Коседа үгэбэ.

— Үнэгүйгөөр үгэнэб, абахал болообши даа. Хэлэшэгүй һайн эшэгэн. Хоёр түхэригөө үгэлши наашань!

Алдар-Косе эшэгыень абаад, мүнгэеэ адха соогоо бажуугаад:

— Хүндэтэ бай, мэдэнэ гүш. Болихо гэжэ бодооб. Хоёр түхэриг дээрэмни эшэгэ нэмэри аба Тиигээд хурьга үгэ.

«Хэлсээн байхагүй, болохотойл андалдаан,—гэжэ бай бодоод: — хоёр түхэриг, үшөө эшэгэн!»—гээд хурьгаяа барихаяа ошоно. Эгээн заахан хурьгаяа барижа асараад, Алдар-Коседа үгэбэ.

— Аба энээниие, һайн лэ хурьган. Хоёр түхэригөө, эшэгээ үгэ наашань.

Алдар-Косе хурьгыень абаад, мүнгэ эшэгэн хоёроо гарһаа табинагүй.

— Хүндэтэ бай, мэдэнэ гүш. Болихо гэжэ бодооб. Хоёр түхэригымни хурьга эшэгэн хоёртойгоор нэмэри абаад, нэгэ ямаа үгэлши.

«Болохотойл андалдаан, — гэжэ бай бодоно:—хоёр түхэриг, эшэгэн, үшөө нэмэри хурьган». Ямаагаа барихаяа ошобо. Эгээн туранхай ямаагаа барижа Алдар-Коседа үгэнэ:

— Һайн лэ ямаан даа. Абахал болоо бэзэш. Хоёр түхэригөө, хурьга эшэгэн хоёртойгоо алилши.

— Байза, байза, хүндэтэ бай!—гэжэ Алдар-Косе хэлэнэ: —Буршаха дуран хүрөө. Дураа мэдэ, хоёр түхэриг мүнгэн дээрэ хурьга эшэгэ ямаан гурбые нэмэритэйгээр абахадаа гансахан лэ хони үгэ. Тиихэдээ эгээл һайн хони өөрөө шэлээд абахаб.

«Аляанданшье орходоо баршаатайхан лэ андалдаан, — гэжэ баярлаһан бай:

— Хоёр түхэриг, хурьга, эшэгэ, үшөө ямаан нэмэри. Эдэ бүгэдэш гансахан хонито. Шэлэхэл болоо гүбши гэбэ.

Алдар-Косе эгээн томо, тарган хониень шэлэжэ абаад, хоёр түхэригөө, хурьга, эшэгэ, ямаатайнь үгэбэ. Тиигээд атар хониёо ара мүр дээрээ үргэлөөд ябашоо һэн.

Жатыр-бай миһэрэн, гараа эмирэсэгээн:

— Алдар-Косе тэнэг лэ амитан гээшэ ха. Гансахан хониной түлөө хэды зөөри хаябаб даа!

Ёһотой үбэлэй шэнжэ

Декабриин 5-най үглөөгүүр бодоходомнай газаа дун сагаан саһан унашанхай, газар дайдамнай хүбэн сагаан хүнжэлөөрөө хушагдашоод байба.

Тэрэ үдэр Улаан-Үдэ хотодомнай, мүн республикын урда талын нютагуудаар үнии удаан саг соо хүлеэгдэһэн байрын саһан ороо. Энээниие Байгалай урда талада хүрилһэн циклон манай эндэ асараа.

Энэ саһан Цакирта 1 миллиметр, Кабанскда, Бэшүүртэ —2, Хяагтада, Торидо—3, Ново-Селенгинскдэ, Мухар-Шэбэртэ—4, Улаан-Үдэдэ 6 миллиметр оробо.

Энэ жэлэй намар, мүн үбэлэй эхин дулаан, шииг нойто багатай байгаа. Тиимэһээ шэнэ ороһон ехэ саһан хабарай сагта газарай хүрьһэнэй шииг нойтые улам нэмээхэ.

Н. Афонина,

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин уларил шэнжэлэгшэ.

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха, урда аймагуудта бага зэргээр саһан орохо. Баруун зүгһөө һулаханаар һалхилха. Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 22—24, үдэртөө 11—13 градус хүйтэн болохоор багсаагдана.

Декабриин 9—10-най үдэрнүүдтэ республика дотор үүлэтэйшэг байха, зарим нютагуудта саһан орохо. Зүг бүхэнһөө һулаханаар һалхилха. Һүниндөө хойто аймагуудта 30—35, үдэртөө 15—20, бусад аймагуудта һүниндөө 21—26, үдэртөө 10—15 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Таабариин тайлбари

Манай газетын декабриин 1-нэй номерто толилогдоһон таабари тайлбарилһан бэшэгүүд редакцидамнай абтаба. Хориин үйлэдбэриин управлениин Чисаанын совхозой 2-дохи фермын хонишод Данзан Маладаев, Цырен-Дондок Гылыков гэгшэд таабарииемнай таагаад, үшөө нэгэ таабари эльгээбэ. Тэрэ таабаринь газетымнай һаяын номерто толилогдохо. Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студент Болот Дамдинов баһа зүбөөр таажа, өөрынгөө таабари таахые дурадхаа. Тэрэ таабаринь мүн лэ толилогдохо байха. Улаан-Үдын хүдөөгэй районой Оронгын 11 жэлэй һургуулиин 7-дохи классай һурагша Нима-Ханда Доржиева энэ таабари зүб таагаа.

Таабариин тайлбари иимэ: 3 ведрогой бочкоор хэмжэжэ 7 ведрогой бочко соо хоёр дахин хээд, гурбадахияа хэхэдэнь нэгэ ведронь ороод, бочконь дүүрэжэ, 3 ведрогоймнай бочко соо 2 ведро бензин үлэбэ. Ехэ бочко соо үлэһэн 1 ведро бензин дээрэ 7 ведрогой бочкотой бензинээ хэхэдэмнай 8 ведро бензин болобо. 3 ведрогой бочко соо үлэгшэ 2 ведро бензинээ хооһоргошо 7 ведрогой бочко соо хээд, 3 ведрогой бочкоор үшөө нэгые дүүрэн хэмжээд хэхэдэнь 7 ведрогой бочко соо 5 ведро орожо, ехэ бочко соонь мүн 5 ведро үлөө. Иигэжэ тэрэ хоёр трактористнар бензинээ аб адлихан хубааха арга олобо.

Энэ номертоо замда ябаһан гурбан нүхэдэй үндэгэ хубаалга тухай таабари амарха үедөө таахыетнай дурадхагдана.

Таабари

Замда ябаһан гурбан нүхэд хонолгодоо буужа, нэгэ ведро үндэгэ шанаад унтаба. Тэдэнэй нэгэн һүни бодоод ведротой үндэгэез гаргажа 3 хуби табяад, 1 хубииень эдибэ. Үлэгшэ 2 хубияа ведро соогоо хэжэ орхёод унташоо.

Һүүлээрнь нүгөөдэ нэгэ нүхэрынь бодоод, мүн лэ үндэгэез гурба хубаагаад, 1 хубииень эдилэй. Үлэгшэ 2 хубияа баһа ведро соогоо хээд унташаба.

Гурбадахи нүхэрынь бодобо. Баһал үндэгэез гурбан газарта хуби табижа, хүртэгшэ нэгэ хубияа залажархёо. Тиигэжэ нүгөө хоёройнь хуби үлөө. Үглөөгүүр гурбан аяншад бодожо, үлэһэн үндэгэез адлихан хубаажа эдибэд. Ведро соо хамта хэды үндэгэн байгааб? Түрүүшын хүн, хоёрдохи, гурбадахи хүнүүд хэдэ хэдэн үндэгэ эдеэб?

Хилын саанаһаа

Долорес Ибаррури Кубада ерэбэ

ГАВАНА, декабриин 6. (ТАСС). Испаниин Коммунис партиин түрүүлэгшэ Долорес Ибаррури советскэ «ТУ-114» самолёдоор үсэгэлдэр Гаванада ерээ. Социалис революциин нэгэдэмэл партиин национальна хүтэлбэриин нэгэдэхи секретарь, Кубын премьер-министр Фидель Кастро, партиин национальна хүтэлбэриин гэшүүд, революционно ниитын организацинуудай түлөөлэгшэнэр, социалис оронуудай дипломатическа түлөөлэлгын зургаануудые толгойлогшонор Хосе Мартиин нэрэмжэтэ аэропорт дээрэ Долорес Ибарруриие угтаа.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн пленарна заседани

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 6. (ТАСС). Дэлхэй дээрэхи социальна байдал тухай резолюциие, эхэнэрнүүд тушаа али бүхы янзын илгаа гаргалгые усадхаха тухай деклараци гаргаха ябадал хараалһан резолюциие, социальна элдэб асуудалнуудай болон хүнэй эрхын талаар бусад долоон резолюциие ООН-эй Генеральна Ассамблейн үсэгэлдэр үдэрэй пленарна заседани баталан абаа.

Бүхы резолюцинуудые абахын түлөө СССР-эй делегаци дуугаа үгэһэн байна. Дэлхэй дээрэхи социальна-байдал тухай Ассамблейн баталан абаһан шиидхэбэри социальна талаар ООН-ой урда тээнь хэһэн бүхы ажал ябуулгада шэнээр сэгнэлтэ үгэхэ ябадалай эхин болохо гэжэ найдажа байһанаа СССР-эй түлөөлэгшэ В. Г. Солодовников элирхэйлэн мэдүүлээ.

Боливиин правительство тушаалһаа бууба

ЛОНДОН, декабриин 6. (ТАСС). Боливиин правительство үсэгэлдэр тушаалһаа буугаа. Ороной президентын түлөөлэгшын хуулита мэдүүлгые үндэһэ болгон Рейтер агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор шэнэ правительство мүнөөдэр томилогдохоор хүлеэгдэнэ.

Доминиканска Республикада партизанууд тэмсэл хэнэ

ГАВАНА, декабриин 6. (ТАСС). Доминиканска Республикын түбэй болон хойто талын хадалиг газартай зургаан райондо партизануудай отрядууд ябуулга хэжэ байнхай.

Энээн тухай партизануудай хүсэнүүдэй «Революционно Верховно командованиин» үсэгэлдэр гаргаһан коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Пренса Латина агенствын Санто-Домингоһоо мэдээсэһэнэй ёһоор коммюнике соо иигэжэ заагданхай. Орон дотор «хуули ёһо һэргээхэ» зорилгоор Доминиканска Республикын мүнөөнэй правительствада эсэргүү зэбсэгтэ тэмсэл эхилһэн байха юм.

Доминиканска Республикын мүнөөнэй правительство гүрэнэй хархис урбалтын болоходо засагаа гартаа абаһан байгаа гэжэ мэдээжэ.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ талаар холбоо байгуулхын түлөө

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 6. (ТАСС). Замбуулинай дайдые амгалан зорилгоор шэнжэлхэ талаар ООН-ой комитедэй элидхэл тушаа 27 ороной дурадхаһан резолюциин хамтын проектые ООН-ой Генеральна Ассамблейн Политическэ комитет үсэгэлдэр үнэр дуунда табингүйгөөр баталан абаа.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ, хэрэглэхэ талаар гүрэнүүдэй ажал ябуулга хэхэ эрхын гол ёһонуудые найруулха тухай асуудал хаража үзэхые резолюциин проект һанамжалан дурадхана.

Журналистикын факультедэй һурагшадай анхаралда

Марксизм-ленинизмын үдэшын университедэй дэргэдэхи журналистикын факультет хүдэлмэреэ эхилхэнь.

Түрүүшын лекци 1963 оной декабриин 9-нэй 19 часта политическэ һуралсалай байшанда болохо.

Буряадай АССР-эй Журналистнуудай Союзай правлени.

Редактор **Ц. О. ОЧИРОВ.**

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. редактора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабселькоров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и переводов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00595. Зак. № 7106.